

Types of Directive Acts in Religious Discourse

Omar Abdulrahman Omar¹, Huda abdulqader qasim²

.Department of Kurdish Language, College of Humanities, University of Zakho, Kurdistan Region, Iraq

DOI: <https://doi.org/10.31918/twejer.2583.22>

Published:1/12/2025

Abstract

This research, titled "Types of Directive Acts in Religious Discourse," focuses on speech acts in the Kurdish language. Directive acts have been analyzed in a Friday religious sermon. For this study, a Friday sermon by Mullah Harman Besifki was selected. Using a descriptive approach, types of directive acts within the sermon were identified. Furthermore, a statistical method was employed to determine the percentage of each type. The aim of this research is to highlight the influence of religious discourse in guiding the audience and to identify the types of directives that have a greater impact and change the listener's direction. Our specific choice of a beloved Mullah among the people confirms that his religious discourse has a positive impact in guiding the public. During the analysis of the selected sermon, we reached several conclusions, among them that the preacher used (158) speech acts. The highest percentage was for "prohibitive" directive acts. This reflects the influence of Islam, which "forbids evil" and thus improves the direction of Muslims through prohibitions.

Keyword: *Speech acts, directive acts, religious discourse, Mullah Harman Besifki.*

جوړین کریارین ئاراسته کرنی د گوتارا ئایینیدا

²پ. د. هدی عبدالقادر قاسم

Huda.a.qasim@uod.ac

¹م. ه. عمر عبدالرحمن عمر

Omer.xerki@uoz.krd

¹بهشی زمانی کوردی، کولیژا زانستین مروفايه تي، زانکویا زاخو، ههریما کوردستان - عیراق.

²بهشی زمانی کوردی، کولیژا زمانان، زانکویا دهوک، ههریما کوردستان - عیراق.

پوخته:

ئەف لیکولینه ب ناڤونیشانی (جوړین کریارین ئاراسته کرنی د گوتارا ئایینیدا)، بابەت تایبەتە ب کریارین ئاخفتنی د زمانی کوردیدا، کریارین ئاراسته کرنی ل سەر گوتارهکا ئایینی یا ئەینیی هاتیەپراکتیکرن، بۆ ئەنجامدانا لیکولینی گوتارا ئایینی یا مەلا (هەرمان بیسفکی) هاتیەوهرگرتن، ل دویف ریبازا وەسفی جوړین کریارین ئاراسته کرنی د گوتاریدا هاتیەدەستنیشانکر، هەر وەسا بۆ دیارکرنا ریزا ژ سەدی یا هەر جوهرکی ریبازا ئاماری هاتیە بکارهینان. ئارمانج ژ ئەفی لیکولینی ئەو دیارکرنا کارتیکرنا گوتارا ئایینی د ئاراسته کرنا گوهداریدا و دیارکرنا وان جوړین پتر کارتیکرنی و ئاراستی بەرامبەر دگوهورن و ب تایبەت هەلبژارتنا مە بۆ مەلایەکی خوشتفی ل دەف خەلکی بۆ مە وی چەندی دسەلمینیت، کو گوتارا ئایینا وی کارتیکرنەکا ئەرینی د ئاراسته کرنا جەماوەریدا یا هە. د ماوی شروقه کرنا گوتارا هەلبژارتیدا ئەم گەهشتینە هەندەک ئەنجامان، ژ وان گوتاریژی (۱۵۸) کریارین ئاخفتنی بکارهینان. ریزهیا هەرە بلند بۆ کریارین ئاراسته کرنی یین "نەهیکرنینە. ئەقەژی رەنگفەدانا کارتیکرنا ئایینی ئیسلامی د هەلبژارتنا شیوازی زمانیه، ئەو کو (نەهییا مونکەری دکەت) کو ب رینا نەهیکرنی ئاراستی موسلمانان چاک دکەت. پەیفین کلیل: کریارین ئاخفتنی، کریارین ئاراسته کرنی، گوتارا ئایینی، مەلا هەرمان بیسفکی.

پیشه‌کی:

گوتارا ئایینی دهیته‌هژمارتن ب کاریگه‌رتترین شیوه‌یین په‌یوه‌ندکرنی، مه‌به‌ستا ئه‌فی جوړی گوتاری ته‌نها فه‌گوه‌ازتنا پیزانینان نینه، به‌لکو په‌وشتی ئاراسته‌دکه‌ت. هاندانه بو به‌لاقبوونا په‌وشتی چاک و نه‌هیلانا وان په‌وشتین خه‌لت. ریا ئه‌ف چه‌نده پی دهیته‌کرن، بکارهینانا کریارین ئاراسته‌کرنینه د گوتاریدا و ب تایبه‌ت گوتارا رۆژا ئه‌یینی. ئاراسته‌کرن ته‌نها ب ریین فهرمانی و نه‌هیکرنی بجه‌ ناهین، به‌لکو ده‌ربازی ستراتیجین دیترین زمانی دبن، وه‌کو (هوشداریکرن، ئاموژگاریکرن، ئاگه‌هداریکرن، داواکرن، گازیکرن، سویندخارن...) لیکولین ل جوړین کریارین ئاراسته‌کرنی د گوتاریدا ته‌نها پیکه‌تا زمانی دیارناکه‌ت، به‌لکو وان بنه‌مایین ده‌روونی و په‌روه‌رده‌یی ئه‌وین گوتاریژ په‌یره‌ودکه‌ت دیاردکه‌ت.

نافونیشانی لیکولینی:

ئه‌ف لیکولینه ب نافونیشانی (جوړین کریارین ئاراسته‌کرنی د گوتارا ئایینیدا)، بابته‌ت تایبه‌ته ب کریارین ئاخفتنی د زمانی کوردیدا، کریارین ئاراسته‌کرنی ل سهر گوتاره‌کا ئایینی یا ئه‌یینی یا مه‌لا (ههرمان بیسفی) هاتیه‌پراکتیکرن.

ئارمانجا لیکولینی:

ئارمانج ژ ئه‌فی لیکولینی ئه‌وه دیارکرن کارتیکرنا گوتارا ئایینی د ئاراسته‌کرن گوه‌داری و دیارکرن وان جوړین پتر کارتیکرنی وئاراستی به‌رامبه‌ر دگوه‌ورن و راده‌یا ئاراسته‌کرنی ل سهر عه‌قل و سوژا وهرگری و چه‌وانییا کارتیکرن و سهرکه‌فتنی، ب تایبه‌ت هه‌لبژارتنا مه بو مه‌لایه‌کی خوشتقی ل ده‌ف خه‌لکی بو مه وئ چه‌ندی دسه‌لمینیت، کو گوتارا ئایینینا وی کارتیکرنا که ئه‌رینی د ئاراسته‌کرن جهموه‌ریدا یا هه‌ی.

پرسیارین لیکولینی:

ئه‌ف لیکولینه هه‌ولدده‌ت به‌رسقا ئه‌قان پرسیاران بدده‌ت، ئه‌وژی:

1. کریارین ئاراسته‌کرنی د گوتارا ئایینیدا تا چ سنور بکارده‌ین و تا چ راده‌ کاریگه‌رن؟
2. ریزا بکارهینانا جوړین کریارین ئاراسته‌کرنی د گوتارا مه‌لا ههرمان بیسفییدا چه‌نده؟

3. چ جورە کریار پتر بکارهاتیه و چ کریار کیتر بکارهاتیه، سترایجیهتین بکارهاتی چنه؟

پهیکه ری لیکولینی:

لیکولین ل سەر سی تەوهران هاتیهدابهشکر، تەوهری ئیکی ئەفان سەرهبابهتان بخۆفهدگری، ئەوژی: کریارین زمانی و کریارین ئاراستهکرن، تیگههی کریارین ئاراستهکرن، هیژا راپهراندنی د کریارین ئاراستهکرنیدا، تایبهتمهندیین کریارین ئاراستهکرن (تەوهری دووی ئەفان سەرهبابهتان بخۆفهدگری، ئەوژی: (گوتارا ئایینی و ئاراستهکرن، تایبهتمهندیین گوتارا ئایینی ئیسلامی، ستراتیجیین ئاراستهکرن، ئارمانج و مهبهستیین گوتارا ئایینی). تەوهری سیی تایبهته ب جورین کریارین ئاراستهکرن و پراکتیکا وان ل سەر گوتارا مهلا ههرمان بیسفکی یه.

تەوهری ئیکی: کریارین زمانی و کریارین ئاراستهکرن

تیۆرا کریارین ئاخفتنی ئیک ژ بیاقتن گرنگین پراگماتیکیه، ئەفی تیۆری پۆلهکی دیار د پروسيسا پهيوهنديکرنیدا هیه، تیگههی کریارین ئاخفتنی تیگهههکی پراگماتیکیه، چونکی پراگماتیک زانستهکه مروّف د کاروبارین پۆژانهدا بکاردهینیت، کریارین ئاخفتنی لقهکی بنهرته ژ ئەفی زانستی، ئاخفتنی ئەو چالاکیه ئەوا ب رپیا گوتنی دهیتهتیپهراندن، بنهمای ئەفی تیۆری ژ ناف ناخی فهلسهفهکا گشتی پهیدابوویه، ئەوژی "فهلسهفا شیکاری" یه (صراف، ۲۰۱۰: ۲۲).

سهبارهت تیۆرا کریارین ئاخفتنی ژلای زاراقهیفه د زمانی ئینگلیزیدا ب زاراقی (Speech Acts Theory)، بهرامبهر ئەوی د زمانی فهرهانسیدا (Théorie des Actes de paroles) دهیت، ههروهسا د زمانی عهرهبيیدا ب (نظرية الأفعال الكلامية)، دهیتهگوتن، د زمانی کوردیدا ب (تیۆرا کرده (کریار)ین ئاخفتنی، تیۆری کردهقسهیهکان) دهیت.

ل وی دهمی مروّف ههولدهت دهربرینی بکهت، ئەو ب تنی گوتنن خودان پیکهاتهیهکا ریزمانی دروست ناکهت، بهلکو ئەو ب رپیا ئەوان دهربرینان هندهک کاران ئەنجامدهن... و ئەو

کارین ب رپیا په یقان دهینه نه نامدان ب کریارین ئاخفتنی دهینه نیاسین، وهکو (لپیورین، فرمانکر، گازنده کرن، داخوایکر، په یماندان، ...) (Yule, 1996: 47).

- تیگه یی کریارین ئاراسته کرنی:

کریارین ئاخفتنی گرنگی و بهایی خو هه نه، مروف ب گشتی د ژيانا پوژانه دا پیکولی دکه ت دانوستاندا ل گه ل که سین دهو روبه ری خو دا بکه ت، داکو په یوه ندیه کا دروست و گونجایی ل گه ل به رامبه ری خو دروست بکه ت، ژ بهر هندی ئاخفتنکر ژبو بده ستقه هینانا باوهریی، پیدقییه شیوازی ئاخفتنا خو بگوهوریت و پیکولی بکه ت مفای ژ زمانه کی ئهرینی وهر بگریت، چونکی په یف و رسته و دهر برینان هیزه کا جادویی هه یه و دشین مه زنترین کارتیکنی ل سهر لایه نی به رامبه ری بکه ن (Fairclough, 2001: 45).

ئاشکرایه زمانی په یوه ندیه کا به یز ل گه ل جفاکی هه یه، تاکین جفاکی ب رپیا زمانی په یوه ندی و کاریگه رییی ل سهر ئیکدوو دروست دکه ن.

ئیک ژ پیین سهره کی یین جیهانی ژبو بکارهینانا زمانی ب رپیا کریارین ئاراسته کرنیه، ئەف کریاره نافه روکه کی بخو فهدگر و گوهداری ئاراسته دکه ن، کو کاره کی ئەنجام بده ت، هه روه سا کریارین ئاخفتنی یین ئاراسته کرنی ئاراسته یا په یفی بو په یفه کا گونجای بخو فهدگریت و د حاله تی گوتنا ئاراسته کریدا، کو بهر پرسایه تییا جیه جیکرنی یا گونجانی دکه فیه سهر لایه نی گوهدار، ئانکو ل ده می ئاخفتنکر په یفه کا ئاراسته کرنی هلدبژیریت، دقیت ئه وی چه ندی بزانی، کو جیه جیکاری پویدانی گوهداره، ئانکو کریار ژبو ئه وی ده یته ئاراسته کرن (عه لی، خه لیل، ۲۰۱۹ : ۴۵۱).

کریارین ئاراسته کرنی ئیکه ژ ئه وان کریارین گرنگ د ناف پو لینا " سی ریل ی، د تیورا کریارین ئاخفتنیدا، بریتیه ژ ئه وان کریاران ئه وین ئاخفتنکر پیکولا ئاراسته کرنا گوهداری دکه ت ژبو ئەنجامدانا کریاره کی د داهاتوویدا، مه ره جی سهره کیژی د راپه پاندنا کریاریدا راستگویی و

دلسۆزیه (نحله، ۲۰۰۲: ۸۲)، ئانكو بریتیه ژ دهربرینا داخوایین ئاخفتنکهری، فهرمان، داخوای، پیشنیازین ئهوی، دبیت ب شیوهیهکی ئهرینی یانژی نه رینی دهریکهفن و ئاخفتنکهر ب رپیا ئهفی کریاری پیکولی دکهت پیکفه گریدانهکی ب رپیا گوهداری د ناقبهرا جیهانا ژ دهرقه ل گهل په یفان دروست بکهت (Yule, 1996: 54).

"ئۆستن" ئهفان کریاران ب کریارین بریاردانی ناف دکهت، ب دیتنا ئهوی هر کریارهک ژ ئهفان کریاران بریارهکی ژبو بهرژهوهندی یان دژی پرهوهکا دیارکری ژ کریاری ددهت، ههروهسا "ئۆستن"ی کریارین ئاراستهکرنی د ناف لیستهکیدا کومکرن و ژمارا ئهوان گههشته (۴۲) کریاران، وهکو "ئاموژگارییی ددهت، فهرمانی ددهت، لاقادکته، ههولدهت، هیفیدکته.... هتد" (Austin, 1962: 150).

کریارا راپهراندنا ئاراستهکرنیژی پابهنده ب ئاخفتنکهریقه، چونکی ئهف کریاره دکهفته بن دهستهلاتا ئاخفتنکهریدا، ئارمانج ژ ئهفی راپهراندنی ئهوه، کو ئاخفتنکهر ژبو راپهراندنا ئهفی کریاری پیکولی دکهت کاریگهرییی بیخهته سهر وهرگری، ههروهسا "سیریل" دبیتیت: ئارمانجا ئهجامدانا ئهفان کریاران د راستیدا ژ کریارین خودان پلهیین ژیکجودا پیک دهین، ئانکو بریتینه ژ ههولدانا ئاخفتنکهری بو پالدانا گوهداری، داکو گوهدار تشتهکی ئهجام بدهت (Searle, 1990: 11-13).

کریارا ئاراستهکرنی ئیکه ژ ئهوان پینج جوران یین 'سیریل'ی د پۆلینکرنا خودا ئاماژهپیدای "سیریل" ژی ژمارهکا کریاران ب نافی کریارین ئاراستهکرنی ناف دکهت، وهکو کریارین "فهرمانی دکهت، پرسیار دکهت، رابه رییی دکهت، داخوای دکهت، دانپیدانی دکهت، هیفی دکهت، میهفاندارییی دکهت، ... هتد" (Searle, 1979: 14).

کریارین ئاراستهکرنی ژ لایی چهندین زمانزنان و فهیله سوفانفه هاتیه پیناسهکرن، ژ ئهوان:

"باج و هارنش" دهرباره یی پیناسه یا کریارین ئاراسته کرنی دبیزن: "کریارین ئاراسته کرنی دهربرینی ژ ههلوستی ئاخفتنکه ری بهرامبه ر کریاره کی یان ئه نجامدانا کاره کی ژ لای گوه داریه دکه ت و مه به ستا ئاخفتنکه ری ژ ئه و دبیزیت یان ئه و ههلوستی دهربرینی ژئ دکه ت، وهکو ئه گهره ک یان هویه کی ژبو کارقه دانه کی یان ئاراسته کرنا گوه داری دهیته وهرگرتن و کریارین ئاراسته کرنی بریتینه ژ:

- داخوازیان "Requestives": وهکو "پرسیار، داخوازی، پارانه وه، گازیکن".
 - پرسیاران یان راقه کرن "Questions": وهکو "پرسیاران، بهرسقان، قه کولین...هتد".
 - پیدقییاتی "Requirements": وهکو "داواکرن، فرمان، هیقی خوازتن...هتد".
 - قه دهغه کرنا "Prohibitives": وهکو "حه رامکرن، قه دهغه کرن، نه یاسایی...هتد".
 - ریپیدانان "Permissives": وهکو "یاسا، لیبورین، ره تکر، ریدان...هتد".
 - ئاموژگاری "Advisories": وهکو "شیره تکر، ئاموژگاریکن، هوشداری، هوشیارکرن".
- (Bach and Harnish, 1979: 41).

"فریز" د ئه وئ باوه ری دایه د کریارا ئاخفتنی یا ئاراسته داردا، ئاخفتنکه ر دهربرینی ژ هه ز و قیان و ئاره زوویین خو دکه ت، ل گهل بهرچاف وهرگرتنا کریاره کا دهستنیشان کری د واتایا سیمانتیکیدا و ب ئه فی رهنگی:

1. گوهدار ئه فی کریارا ئاخفتنی جیه جی دکه ت.
2. گوهدار ئه فی کریارا ئاخفتنی جیه جی ناکه ت، ئه قه ژی بو دهسته هلاتا ئاخفتنکه ری ل سه ر گوهداری قه دگریت.

3. گوهدار د ئه‌وئ باوه‌ریدایه نوکه ژبو ئه‌نجامدانا ئه‌فئ کریارا ئاخذتئی یئ سهرپشکه، ئه‌وژی ژ ئه‌گه‌ری ده‌سته‌لاتا ئاخذتکه‌ری ل سهر گوهداری په‌یدادبیت، وه‌کو "رپی‌دان، لی‌بورین خواز..هتد".

4. گوهدار ئه‌وئ چه‌وانییا پی‌رابوونا ئه‌فئ کریاری ل به‌رچا‌ف وه‌ردگریت، ئه‌وژی پشتی ئه‌گه‌ره‌کی رازی‌که‌ر ل ده‌ف ئه‌وی په‌یدادبیت، وه‌ک "شیره‌ت، هوشداریکرن...هتد" (عه‌لی، ۲۰۲۰: ۶، ۷).

"سی‌ریل و قاندرقیکن" د ئه‌وئ باوه‌ریدانه، هه‌موو کریارین ئاخذتئی یین ئاراسته‌دار مه‌رجین ده‌ستپیکه‌ی هه‌نه، ئانکو گوهداری شیانی‌ن جه‌سته‌یی و هزری هه‌نه، ژبو ئه‌نجامدانا ئه‌وئ کریارا داخواز ژئ هاتیه‌کرن، ل دویف واتایا سیمانتیکیا کریارین ئاراسته‌دار ئه‌وا داخوازا ئه‌نجامدانی ژئ هاتیه‌کرن (Searle and Vanderveken, 1985: 55).

"کریستال" دبیزیت "کریارین ئاراسته‌کرنی ئه‌و گوتنن، کو مه‌به‌ست پی ئه‌وه وه‌ل خه‌لکی بکه‌ت، کو تشته‌کی بو ئاخذتکه‌ری بکه‌ن و ئه‌و بو هندی دچیت، کو رپی‌ن زمانی چیدبیت ریزمانی بن. وه‌کو "فه‌رمانان" یان سیمانتیکی بن، وه‌کو په‌یفین گونجای "هی‌فی‌خوازتن" یان فون‌لوجی بن، وه‌کو "شیوه‌یین ئاوازا رازی‌که‌ر" (Crystal, 1985: 95).

ئه‌م دشی‌ن بیژین کریارین ئاراسته‌کرنی ب تنی کریارین زمانی نین، به‌لکو ئیک ژ ئه‌رکین زمانی دبینن، کو په‌یوه‌ندییا د ناقه‌هرا ئاخذتکه‌راندا ل ده‌می دانوستاندنیدا پون دکهن، که‌واته زمان ده‌رب‌رینی ژ ره‌وشت و ره‌فتارین فریکه‌ری دکه‌ت و ب رپیا ئه‌وئ ئاراسته‌کرنی کاریگه‌ری دکه‌ته سهر وه‌رگری و دبیزنی "ئه‌رکی ئاراسته‌کرنی د زمانیدا" (Leech, 1983: 56).

ئه‌ف کریاره ژ لای "سی‌ریل" یفه‌گه‌شه‌کرییه و به‌ره‌ف پیشفه‌برییه، ئیکه ژ ئه‌وان تیگه‌هین سهره‌کی یین کریارین ئاخذتئی، ئه‌ف تیگه‌هه‌ بو مه‌ پون دکه‌ت، کا چه‌وا په‌یوه‌ندییه‌کا دوو لایه‌ن د ناقه‌هرا زمانی و جیهانا راسته‌قینه‌دا هه‌یه، ئه‌ری گوتنن مه‌ دقیت ل گه‌ل جیهانیدا بگونجن؟ یان پیدقییه جیهان خو ل گه‌ل گوتنن مه‌ بگونجینیت، ئانکو بریتییه ژ ئه‌وان گوتن و ده‌رب‌رینان کو

ئاخفتنکەر ژبو هندی بکاردهینیت، داکو گوهداری پال بدهت ژبو ئهجامدانا کارهکی، ئارماجا سهرهکی یا ئهقان کریاران، ههولده بۆ گوهورینا رهفتارا گوهداری و پالدهانا ئهوی ژبو ئهجامدانا کریارهکی د داهاتوودا، ئانکو ب پیا ئهقان کریاران پۆن دبیت، کا چهوا مروف زمانی بۆ کاریگهریکرنی ل سهر رهفتار و کریارین ئیکودو بکاردهینیت.

هیزا راپهپاندنی د کریارین ئاراستهکرنیدا:

د ههموو گوتهکا زمانیدا هیزا راپهپاندنی ههیه، ههموو گوتهکزی پلهیهکا هیزا تیدا ههیه، کو بهایی کریاری دگههین، هیزا راپهپاندنا گوتهی بهشهکن ژ بنیاتی واتایی، چونکی د بکارهینانیدا ئهو گوته واتایی جوداجودا دگههین، وهکو د راپهپاندنا کریارین ئاراستهکرنیدا چهندین مههمین جوداجودا دگههین، کو بهشهکن ژ کریارین ئاراستهکرنی، وهکو "فههماندان، پیشنیازکرن، داوهکرن، تاکرن ... هتد".

ب دیتنا "سیرل"ی، هیزا راپهپاندنی د کریارین ئاخفتنیدا ل سهر بکارهینانا بهیزی و بهیزیان ئهوان دهربرینین ژبو مهبهستا راپهپاندنی بکاردهین رادوهستیت، بۆ ههر هیزهکی پلهیهکا جیاواز ههیه (العبد، ۲۰۰۵: ۱۴۳)، هیزا راپهپاندنی د کریارین راستهوخوین فههماندانیدا ئهوه، کو ئاخفتنکەر راستهوخو داخوای ژ وهگرگی دکهت کریارهکی ئهجام بدهت و هیزا راپهپاندنی ب پۆن و ئاشکرا دهردکهفیت، بهلی هیزا راپهپاندنی د کریارا نهراستهوخودا ب شیوهیهکی پۆن و ئاشکرا داخوای ژ وهگرگی ناکهت کریارهکی ئهجام بدهت، بۆ نمونه جوداهیا هیزا راپهپاندنا کریارین نهراستهوخو د کریارین ئاراستهکرنیدا ئهوه، کو دبیت هیزا راپهپاندنی د کریارا فههماندانیدا نههیته جیهجیکرن، کو ئهوه هیزا راپهپاندنییه ئهوا د کریارا پرسیارکرنیدا پاریزگاریی لی دکهت (توفیق و مستهفا، ۲۰۱۸: ۱۴).

- تایبهتمهندیی کریارین ئاراستهکرنی:

کریارین ئاراستهکرنی خودان چهندین تایبهتمهندییه، ژ ئهوان:

1. ئاخفتنكەر د حاله تی نواندن و ئەنجامدانا كریارا ئاراسته كرنی، چیدبیت ریزگرتن و له باقه تی د ئاخفتنیدا ژبیربكه ت و د ئەفی بواریدا گه له ك بكارنه هیئت و ئەفه ژی بۆ گه له ك ئە گهران دزقريت، گرنگترین ئەوان گریدایه ب سه رئیخستنا ئاراسته كرنییه ل سه ر ریزگرتنی د گوتارین هۆشدارى و نه هیكرنیدا ...هتد.

2. گوهدارى ئاراسته كرنی، دابه شی دوو جوړان دبیت، ئەوژی:

جوړی ئیكى: گوهدارى گریمانه بۆ کرییه، كو ئەف گوهداره ل ده می ئاراسته كرن بۆ دهیته كرن یی ئاماده نینه، وهكو کریارین ئاراسته كرنی یین نفیسی یان ب شیوه یی دهنگی توماركری بن. جوړی دووی: ل ده می ئاراسته كرنی گوهدار یی ناسیار و ئاماده یه، ب شیوه یی زاراکی بۆ دهیته ئاراسته كرن، كو د قیریدا ئاراسته كرن بۆ ئەوییه، نهكو بۆ كه سین دیتر.

3. چیدبیت زمان بهس نه بیت ژبو ئەنجامدانا کریارین ئاراسته كرنی، بهلكو هندهك رهگه زین گرنگ هه نه، كو هیزا ئەنجامدانى دده نه ئاراسته كرنی، وهكو: "دهسته هلاتا ئاخفتنكه ری، ئاراسته یا مفایى ئەنجامدانى"، ئەوژی یان بۆ ئاخفتنكه ری یا ئاراسته کرییه یان به رهف گوهداریفه، كو چیدبیت مفایى ئەوئ ب تنی بۆ ئاخفتنكه ری بیت، نهكو گوهدارى یان چیدبیت ژبو گوهدارى ب تنی بیت (علی، ۲۰۲۰: ۶-۷).

4. دبیت ئەف کریارین ئاراسته كرنی ب شیوه یه كی راسته وخو بدسته قه بهین، ئانكو ب ریا په یقین فرهنگی، وهكو: " داخوازی ژ ته دكه م" یان " ئەز پیشنیاز دكه م" كو یا ئیكى دهربرینی ژ داخوازیكرنی دكه ت، یا دووی دهربرینی ژ پیشنیازكرنی دكه ت...هتد، چیدبیت ب شیوه یی نه راسته وخو بدسته قه بهین، ئەوژی ب ریا ئەوی دهو روبه ری تیدا بكاردهیت، وهكو کریارا " بده" كو چیدبیت ب واتایین "تهحه داكرن، فره مانكرن، داواكرن، ئاموژگاری و هیقیخوازن" ئ بهیت.

5. هه‌موو جوړیږي کريارین ئاخفتنی یين ئاراسته‌کړنې هه‌مان هیڅا جیبه‌جیکار نین، به‌لکو جوړه‌ک یان گروپه‌ک ژ کريارین جیبه‌جیکار هه‌نه.

6. هنده‌ک ژ کريارین ئاخفتنی، ئه‌وین هیڅا جیبه‌جیکار هه‌ین، چ بکاره‌ینانه‌کا ئاراسته‌کړنې نین، وه‌کو" سویندخوارنې، په‌تکړنې ...هتد"، به‌لې پتريیا کريارین ئاخفتنی گه‌له‌ک بکاره‌ینان هه‌نه و ئه‌وژي ل دویڅ ده‌ورو به‌رین جوداجودا (8 : Al-Sulaiman, 2001).

ته‌وه‌ری دووئ: گوتارا ئایینی و ئاراسته‌کړن:

گوتارا ئایینی بۆ گه‌هاندنا په‌یاما ئایینی ب شیوه‌یه‌کې به‌ر فرده پشت به‌ستنی ب کريارین ئاراسته‌کړنې دکه‌ت، ئه‌و گوتاره‌که ئارمانجا وئ کارتيکړنې ل په‌وشتی گوهداری و ئاراسته‌کړنا وی بکه‌ت. ئه‌ف جوړی گوتاری بۆ کومی ده‌يته‌ئاراسته‌کړن، ئه‌و ئاراسته‌کړنا بکار ده‌يت هه‌وله‌که بۆ ئافاکړنا ناسناما ئایینا هه‌فېشک. بۆ گه‌هاندن و کارتيکړنې گوتار بیژ گه‌له‌ک ستراتیجین هه‌مه‌جور بۆ ئه‌فې چهندي بکار ده‌ينیت، ئه‌ف چهنده‌ژي دا ل گه‌ل هه‌مه‌جوریا وه‌رگران بگونجیت، چونکی گوتارا ئایینی گوهداری وئ جفاک ب هه‌مه‌جوریا ئاست و په‌گه‌ز و ته‌مه‌نی یه.

گوتارا ئایینی پيگه‌هه‌کې گرنګ د ناڅ جفاکیدا هه‌یه، ئه‌فې پيگه‌هی کاریگه‌رییه‌کا زور یا هه‌ی ل سهر پینما و په‌فتارین تاکه‌که‌سین جفاکی، ژ ئه‌گه‌ری ده‌ر برینا فه‌رمان و حوکمین ئایینی، گوتارا ئایینی ئیکه‌م که‌ناله بۆ گه‌هاندنا په‌یاما به‌هه‌شتی، ئانکو په‌یاما خودای ژبۆ خه‌لکی، ئایین پیندښیه‌کا ده‌روونی و پو‌حانییه ژبۆ مرو‌فان، هه‌ر ژ ده‌ستپیکه‌ هه‌بوونا مرو‌فی ل سهر پو‌ی ئه‌ردی، خودان ئایین بوویه، ئه‌فجا ئه‌و ئایین چ ئایینه‌کې ئاسمانی بیت یانژی مرو‌فایه‌تی بیت، ئایینن ئاسمانی ئه‌و ئایینن ئه‌وین ژ ده‌ف خودای مه‌زن ب پتیا سروشت(وه‌حی)یی، ده‌ينه‌هنارتن ژبۆ مرو‌فان، ئایینن مرو‌فایه‌تی ئه‌ون یين ژلایي مرو‌فانقه هاتینه‌دانان، وه‌کو ئایینی (بودیزم، هندوسیه‌ت)، ئه‌فان ئایینان پوله‌کې گرنګ د ژيانا جفاکیدا دگيرن، هه‌روه‌سا کاریگه‌ری ل سهر پاراستنا زمانیزی هه‌بووینه (حمد و عمر، ۲۰۲۱: ۵۳)، گوتارا ئایینی ئیکه ژ ئه‌وان ده‌ر برینن

سەردەم د بیاڤی زانستین مروڤایه تیدا ب تایبه تی د زمانڤانیا جڭاکیدا، چونکی تیڭه هی ئه وی ئاماژه یه بو دانانا بناغه یی هزر و بیر و باوه ران، کو گرنگیه کا جڭاکی هیه و گریدایه ب ئایینیڤه، کاریڭهریی ل وهرگری دکهت، ب پیا ئه وی گوتارا ئایینی، دهر باره یی ئه و جیهانا تیدا دژین یان چه وانیا کریار و رهفتاران ل گهل یین به رانه ر، ب دیتنا (ئه حمد زاید) ی، تیڭه هی گوتارا ئایینی بکار دهیت بو تیڭستین نفیسکی، ژلای دمه زاو هیین ئایینی، یان زه لامین ئایینی یانژی ژلای هه لویسته کی یان ئایدولوجیه ک، کو سروشته کی ئایینی یان بیرو باوه ری هه بیت. دهر برینی ژ پروانگه هه کا دیار کری دکهت، به رهڤ بابته کی ئایینی یان دونیایی، یانژی به رهڤانیکرن ژ بیرو باوه ره کی تایبهت، کاری بو به لافکرنا ئه فی چه ندی دکهت (الجریبیع، ۲۰۰۹: ۱۸)، ئانکو هه موو جڭاکین جیهانی خودان ئایینه ک یان چه ند ئایینه کین دیار کرینه، که واته چ جڭاک نین بی ده سه لاتا ئایینی و پیرو زیا ئه وان، چونکی ئاین بابته کی گیانییه، تاکین ئه فی بیاڤی، وه کو (مروڤین ئایینی و مه لا و شیخ و ... هتد) ب تایبهت د ئه وان جڭاکین هه تا نوکه ره نگڤه دانه کا ئایینی به یز ل دهڤ ئه وان هیه و خودان بیرو باوه رییه کا ئایینی به یز پوله کی کاریڭهر دبین د بواری چاکسازی و ئاساییکرنا ژیان و ئاریشه یین جڭاکی و ئاشته وایین سیاسی، هاندنا جه ماوه ری ژبو پشکداریا خو پشانان و رهتکرنا ده سه لات و ته نانهت چاره سه رکرنا کی شه یین سیاسی ژی ل سه ر ئاستی نافخو بی یان ل سه ر ئاستی نیڤده وله تی، کو ئاخفتین ئه وان پتر گریدای شیرهت و چاکسازی جڭاکییه وه کی به یزکرنا په یوه ندیا مروڤایه تی و هه لویستین دوژمنکاری به رانه ری نه یارین وه لات، که واته پوله مه لا یان که سه کی ئایینی کی متر نینه ژ پوله سیاسی ته مه داره کی، ژ به رهندي پیازا ئایینی سیاسی ل ناف میله تاندا ژدایکبوو، گوتارا ئایینی بو خه لکی موسلمان یان نه موسلمان لیدوانه که ب ناڤی ئیسلامی، بانگه وازیان بو بکهت، فیڤکر و په روه رده کرن ل سه ر بناغه یان بیرو باوه ر و شه ریعه تی، ژلای عیباده تی یان مامه له کرن، رهفتار، راهه کرنا هه لویستی ئیسلامی به رانه ر پرسین ژیان و مروڤ، ژیا نا تاکی بیت، یان جڭاکی بیت، پوچی یان ماددی

بیت، تیۆری یان کارهکی بیت (القرضاوی، ۲۰۰۴: ۱۵)، ههروهسا گرنگیا گوتارا ئایینی د ئهوی چهندیایه، کو نوینه رایه تییا نامهیهکی دکهت، کو دهربرینی ژ تیگههکی ئایینی دکهت و واتا و مههمین ئهوی تیگههی پۆن دکهت و بهها و پهههندیی ئهوی بۆ خزمهتکرنا جفاکی ژ لایهکیقه و ژ لایهکی دیترفه نوینه رایه تییا ئامرازهکی چالاک دکهت د ئاراسته کرن و لقاندنا مللهتی و جفاکین موسلمانان ب گشتی ل دیف پیا دروست یا ئایینی ئیسلامی، ب هینانا بهلگهیین زانستی و ئهرومیتین رازیکه و بیرهینانهکا چالاک، کو دل و ههستان بهرهف خو رادکیشیت (منصور و شاکر، 2022: 183)، تیگههی گوتارا ئایینی مههم پی ئهوه، کو سیسته مهکی هزری بیت، تیگهه و بنه ماین تیورا ئیسلامی بخوفه بگریت، کو هاریکاریا تاکه کهسی دکهت د چوارچووقهیی ئیک لایه نییا که تواریا جفاکیدا، بزافی دکهت کومه کا تیگههین ئیسلامی و کاریگه رییا تیورین ئهوی دهربارهیی ئیک ژ پرسین که تواری یین جفاکی یان کیشه وکیما سین جورا و جور دهستنیشان یانژی دیاربکهت (صیام، ۱۹۹۴: ۶۳).

تایبه تمه ندین گوتارا ئایینی ئیسلامی:

۱. (گوتاره کا گشتی و جیهانییه و ب ئهوی واتایی یا هاتی داکو ل گهل هه می مروقیایه تیین باخفیت واته بۆ هه می مروقان دهیته ئاراسته کرن، بیی بهرچاف وهرگرتنا نه ته وه، په گهن، رهنگ و جوداهیا زمانان. ده می (خودایی مه زن) د قورئانا پیروژدا دبیتیت ((یا ایها الناس))، ((یا بني ادم))... .

۲. گوتاره کا گشتگیره و ته واکه ره ب هه می لایه نین ژیا نا مروقیقه گریدایه وهکی ب پیکهستنا په یوه ندیا مروقی ب چیکه ری وان و دهروونی وان... (ابراهیم و احمد، ۲۰۱۸: ۷۱).

۳. هاریکاریا مروقی دکهت بۆ چاره کرنا گرینین مه زن ب چاره سه رییه کا دروست وب پیا هزرکرنه کا دیار و ئاشکهره، ئه فه ئیکه م چاره یه، کو ل گهل غه ریزه یا مروقی دگونجیت و رازیبوونه بۆ میشکی و ئارامیه بۆ دلی.

٤. ژێدهرین گوتارا ئایینی دپوهن و ئاشکهرا، ئه‌وژی قورئان و سونه‌ته و کوده‌نگی و پیفه‌ره.

٥. گوتارا ئایینی بۆ بجههینانا مه‌به‌ستین شه‌رعی ده‌یه‌پیشکیشکر، وه‌ک: ئایین، سامان، ره‌وشت، خزمایه‌تی... ئارمانجا ئه‌فی جوړی گوتاری یا ئاشکه‌رایه، کو ده‌ریخستنا خه‌لکیه ژ تارایاتی به‌ره‌ف پوناھیی (عه‌لی، ٣٥٦: ٢٠٢٠).

٦. گوتارا ئایینی پۆل د ئارامکرنا کومه‌لگه‌هیدا هه‌یه، دشیته‌ ئه‌وان قه‌یران و ئاریشه‌یین نه‌و جفاک تووشبووی، وه‌کی: قه‌یرانین تائیفی و نه‌ژادی وه‌ه‌سه‌نگیه‌کی د نافه‌را تاکین جفاکیدا بکه‌ت.

٧. ئارمانجا گوتارا ئایینی کارکران و باوه‌ری و هه‌ژژیکرن و پیزگرتن و ئافاکرنا که‌سیه، چونکی گوتاره‌کا گشتگیره‌ بۆ ژیان و ب تنی په‌یامه‌ک نینه ب مزگه‌فتانقه به‌یه‌گریدان، به‌لکو وه‌کو دین، سیاسه‌ت، ئابوور، په‌روه‌رده، جفاکه بۆ مرو‌قان (الجمالی، ٣٥٠: ٢٠٢٠).

ئارمانج و مه‌به‌ستین گوتارا ئایینی:

هه‌ر گوتاره‌کا ئایینی ل ده‌ما ده‌یه‌پیشکیشکر، هه‌لگر و خودانا هنده‌ک مه‌به‌ستین سه‌ره‌کیه، داکو بشیت هاریکاریا تاکه‌که‌سی بکه‌ت، ده‌باره‌یی بابه‌تین ئایینی، ئه‌فجا چ سه‌ره‌کی بن یان لاوه‌کی بن، گرنگترین مه‌به‌ستژی بریتینه ژ:

١. مه‌به‌ستا ئیکتاپه‌رستی:

وه‌کو دیاره، کو ئیکتاپه‌رستی، واتا په‌رستنا خودایی ئیکانه، ئیکه‌م بناغه‌یه، کو ئایینی ئیسلامی ل سه‌ر هاتیه‌ئافه‌کران، جه‌وه‌ری په‌یاما ئایینن ئاسمانیه و بانگه‌وازی و گازیا هه‌موو پیغه‌مبه‌رانه، ئه‌وژی ل دویف گوتنا خودایی مه‌زن، ئیکتاپه‌رستی ئیکه‌م تشته، کو تاک پێ دچیه د ناف ئایینی ئیسلامیدا و دووماهی تشته، کو مرو‌ف پێ ژ ئه‌فی دونیایی ده‌ردکه‌فیت، د هنده‌ک ئایه‌تین قورئانیدا ئاماژه ب دوو جوړین ئیکتاپه‌رستی هاتیه‌دان، ئه‌وژی:

- ئیکتاپه‌رستیا زانستی و باوهری، ئانکو عه‌قیده‌یی، ئی‌کخستنا ئی‌کتاپه‌رستیا خودایی، سیفات و ناڤین ئه‌وی.

- ئی‌کتاپه‌رستیا مه‌به‌ست و خو‌به‌خشانه، داخوازکرن بو په‌رستنه‌کا دلسۆزانه ژبو خودایی ئی‌کانه و بی هه‌فیشک.

۲. مه‌به‌ستا ئی‌ککرن خودی یان راسته‌پیکرن:

مه‌به‌ست ژ ئی‌ککرن خودی د په‌رستنی‌دا د گوتارا ئایینی‌دا، ئه‌وه بده‌ستقه‌هینان، پی‌گه‌هستن، پۆنکرن، پینیشاندانا مرو‌قییه د ئیسلامی‌دا، هه‌روه‌سا ئارامی و ئیله‌ام‌به‌خشینه، ئه‌قه‌ژی ئه‌گه‌ره، کو باوهری و ئیمان‌ه‌کا جوان و به‌یز د دلی مرو‌قی موسلمان‌دا به‌یته‌چاندن و کارتی‌کرنی لی د‌کته، ژبه‌ره‌ندی هه‌موو ده‌مان مرو‌ق پیندقی ب راسته‌کرنییه د دنیا و ئاخ‌ره‌تی‌دا.

۳. مه‌به‌ستا گه‌هاندنا زانین یان زانیاری‌ین ب مفا:

گوتارا ئایینی کاری‌گه‌رییه‌کا زۆر د گه‌هاندنا زانینا مفاداردا هه‌یه، مرو‌ق د‌شیت کۆنترۆله‌کا باش ل سهر هه‌موو ئه‌وان یاسا و پینمایان ب‌کته، ئه‌وین خودی بناغه و ستونین ئایینی ئیسلامی و یین باوهری تیدا دیارکرن، هه‌روه‌سا زانینا جودا‌کرن باشی ژ خرابی یان تشتین پیندای ژ تشتین قه‌ده‌غه‌کری، ئانکو فه‌رمان‌کرنه ب کریاری‌ین چاک و دویرکرن یان نه‌هیکرنه ژ کریاری‌ین خراب (منصور و شاکر، ۲۰۲۲: ۱۸۸-۱۸۹).

۴. گوتارا ئایینی ل دویف پاده‌شت و پازی‌کرنی ژ خودایی مه‌زن د‌گه‌ریت:

ئیک ژ مه‌به‌ستین گوتارا ئایینی ئه‌وه ب پینا زانست، بنه‌ما و پینمایان، کار ژبو سه‌قام‌گیرکرنی ژ لای ئایینی، جفاکی، کولتووری و سیاسی‌قه ب‌کته، چونکی ئیک ژ سیمایین مه‌زن یین گوتارا ئایینی، ئه‌وه کو خودان سه‌بر و هه‌داره، خو پ‌اگرتنه ل سهر کیشه و کیماسییان، ب مه‌رما گه‌هاندنا هزره‌کا دیارکری، کو ئارمانج ژ چاکسازی و سه‌قام‌گیرکرن جفاکییه، هه‌روه‌سا د‌قیق میهره‌بان و دلۆقان بیت د مامه‌له‌کرنی‌دا، ئه‌قه‌ژی ب پینا وه‌رگرتنا ئه‌وان پینما و

یاسایین د قورئان و سوننه تا پیغه مبه ریدا هاتین، یانژی پیگیریکرن و نیژیکیبون ژ نمونه یین راست و دروست ژ مروقین چاک و خودان باوهران بیخه مهت رینمایکرن خه لکی (الجمالی، ۲۰۲۰: ۳۴۹).

ستراتیجیا ئاراسته کرنی د گوتارا ئایینیدا:

ستراتیجیا ئاراسته کرنی ئیکه ژ بابته تین گرنگین زمانفانیی، تایبته د تیورا کریارین ئاخفتنیدا، ئانکو بریتییه ژ ئهوان ری و شیوازین گه هاندنا مه بهستی یان داواکاریه کی، ب شیوهیه کی گونجایی، ئاخفتنکه ر ستراتیجیه کا تایبته ژبو گه هاندنا داواکاریا خو ههلبژریت، د گوتارا ئایینیدا ب شیوه کی ههستیار هه موو جوړین ستراتیجیین ئاراسته کرنی بکاردهین، بزاقی دکن ژبو گوهورپنا ههست و کریارین وهرگری، په یوهندییه کا ئیمانی و فکری د ناقه را ئاخفتنکه ری و وهرگریا دروست بکن، د ستراتیجیه کا گوتاریدا دقیت سی ته وهرین سهره کی بهرچاڅ بهینه وهرگرتن، ئه وژی " بهرهمهینه ری گوتاری، وهرگر و ده وروبه ر"، بهرهمهینه ر دبیته ته وهری سهره کی په یوهندی کرنی، چونکی سیسته می زمانی پراکتیزه دکه ت، ژبو قه گوهاستنا بوچوونان، دقیت بهرهمهینه ر ستراتیجیه ته کا وده سا ههلبژریت و پهیره وبکه ت، کو تیگه هشتن بو ده وروبه ری هه بیت، خو بو ئاماده بکه ت و یه که یه کا زمانی یا گونجایی ههلبژریت، ئه قه ژری دی په یوهندییه کا بهیز هه بیت ب بابته و تیگه هشتن و لیکدانا گوتاری داکو دگه هیته وهرگری، چونکی نه مه رجه هه موو دهما وهرگر یی ئاماده بیت، هنده ک جاران وهرگر وهرگره کی ل دهمی گوتنا گوتاریدا نه ئاماده یکه، هنده ک جارنژی یی ئاماده یه، ئانکو دوو جوړین وهرگرا هه نه (وهرگری نه ئاماده و وهرگری ئاماده)، له ورا قریکه ر ئه فان هه موو هوکار و ستراتیجیانا بکاردهینیت، داکو مه به سته خو ب پونی بگه هینیت و دویر بیت ژ تیگه ههشتنا خه له ت یان لیکدان و شروقه یین نه دروست (الشهري، ۲۰۲۰: ۳۲۳-۳۲۵).

ستراتیجییه تا ئاراسته کرنی هندهک دهووبه ره ههیه، گوتارا نهرم، کو گرنگیی ددهته ب بنه مایی ریزگرتن و ئهدهبی دهبرینی، " که بنه مای ستراتیجییه تی ههماهنگییه، گونجاو نییه بو ئه و دهووبه ره، له بهر چه ند هۆکاریک له وانه: له هه ندی گوتاردا پیویسته بنه مای ئاراسته کردن پیش بنه مای ریزگرتن بخریت، وهک گوتاری ئامۆژگاری و رینمایی، ئاگه هدارکردنه وه، به تایبه تی گوتاری ئایینی که به پله ی یه که م گوتاریکی ئاراسته کردنه " (محهمه دئه مین، ۱۰۹: ۲۰۲۲). سه باره ت جوړین ستراتیجییین ئاراسته کرنی گه له ک پۆلین و دابه شکرینن جودا هه نه، وهکو ستراتیجییین ئاراسته کرنی د گوتارا ئایینیدا، بریتینه ژ: (فه رمانکرن، بانکرن، ئامۆژکاریکرن، نه هیکن، داخوازیکرن، ... هتد)، دیسان هندهک ئاماژی ب ستراتیجییه تین: (پاسته وخو، نه راسته وخو، ئاماژه یی... هتد)، ئارمانجا ئه فان هه موو ستراتیجییه تان، پازیکرا وه رگرییه، ب داواکاریا قریکه ری ژبو ده ربازکرا کریاره کی، ئارمانجا ستراتیجییه تا گوتاری د گه ل تیورا کریارین ئاخفتنی لیک نیزیکن، ئه وژی بریتییه پازیکرا وه رگری، دبیت بو دیارکرا ستراتیجییه تا گوتاری په نا بو تیورا کریارین ئاخفتنی ببه ین، وهکو که رهسته یه ک ژبو به رجه سه تهرنا ئه وئ ستراتیجییه تا کو د ناف په یاما قریکه ریدا ب شیوه یه کی فه شار تی هه بوونا ئه وئ هه یه، ئانکو تیورا کریارین ئاخفتنی دبیته ئامرازه کی سه رکه فتی ژبو به رجه سه تهرن و ئاشکراکرا ئه وئ ستراتیجیا د ناف په یامیدا و په یوه ندی هه یه ب ریزه یا کاریگه ریا به لگه یا زمانی ژبو راپه راندنا کریاری (توفیق و مسته فا، ۲۰۲۱: ۲۳).

تهوه ری سی: جوړین کریارین ئاراسته کرنی:

سه باره ت ب جوړین کریارین ئاراسته کرنی چه ندین پۆلین و دابه شکرینن جودا ژلاین زمانقانا نه ژبو ئه فان جوړان هاتینه کرن، وهکو:

هندهک ئاماژی ب دوو جوړان دکه ن ئه وژی: " کریارین ئاراسته کرنا داخوازیان و کریارین ئاراسته کرنین دهروونی، ئه فه ژی ژ هندهک جوړان پیکده یین داخوازیان دبه: " داخوازییا جیه جیکرنی یان بجه ییلانی، داخوازییا به ژداریکرنی، داخوازییا تیگه هه شتنی " یین دهروونیژی

دبڼه: " گله وگازنده، سقکاتیکرن، شه‌رمزاریکرن، پشتراستکرن...هتد" (صراف، ۲۰۱۰: ۲۱۶)،
هنده‌کڙی ل سهر: " فه‌رمانکرن، داخوایکرن، میه‌فانداریکرن، ئاموژگاریکرن، ره‌خنه‌گرتن،
رېگریکرن...هتد دابه‌ش دکهن" (Prayitno, 2011: 42)، هه‌روه‌سا هنده‌کین دیتړ، سه‌باره‌ت
جوړین کریارین ئاراسته‌کرنی ئاماځی ب ئه‌قان جوړان دکهن: " کریارین ئاراسته‌کرنی یین
سه‌پاندی، یین نه‌سه‌پاندی، کریارین ئاراسته‌کرنی یین ناوک (پاسته‌وخو)، یین
ده‌وروبه‌ر(نه‌پاسته‌وخو)، ئاراسته‌کرنین داخواییان، ئاراسته‌کرنین ده‌روونی".

کریارین ئاراسته‌کرنی ل دویف جوړی بابته‌ی یان په‌یامی دابه‌شی چه‌ند جوړه‌کان دبن، ل
ئه‌فیرئ دی ئاماځی ده‌ینه هنده‌ک ژ ئه‌وان جوړان ئه‌وین د ناف گوتارا ئاییڼیدا بکاره‌ینانا ئه‌وان
تا راده‌یه‌کی یا زوره، له‌ورا مه‌ ب ئه‌رک زانی ئه‌قان جوړان بکه‌ینه به‌شه‌ک ژ کاره‌کیا ئه‌فی
قه‌کولینئ، ئانکو ب شیوه‌یه‌کی پاسته‌وخو پشتی داناسینا ئه‌قان جوړان، نمونه‌یین گوتارا
ناقهاتی ل سهر زیده بکه‌ین، ب ئه‌فی رهنگی ل خواری:

جوړین کریارین ئاراسته‌کرنی د گوتارا ئاییڼیدا:

شروقه‌کرنا گوتاری د ئه‌قان سالیڼ دووماهییدا ده‌رغه‌ته‌کا باش یا په‌یداکی، ژلایی
زمانناسانقه، یانژی دیارکنا په‌یوه‌ندیڼ د ناقبه‌را گوتار و زانستین دیتړدا، وه‌کو: (زانستین
سیاسی، جفاکی، ده‌روونی، ئاییڼی...هتد)، هه‌روه‌سا شیوازی ده‌ربړین و راپه‌پاندنا کریاره‌کی ب
رپیا بکاره‌ینانا په‌یقان و ئاخفتنئ، ئه‌فه‌ژی بوویه جهی گرنگی پیدانئ، داکو ب رپیا شروقه‌کرنا
پراگماتیکی لایه‌نین قه‌شارتی و نه‌هینین گوتارین جوړاووړ پون بکه‌ن(قان دایک، ۲۰۱۴: ۱۲)،
بو کاره‌کیا ئه‌فی قه‌کولینئ مه‌ گوتاره‌کا ئاییڼی یا مه‌لا "هه‌رمان خه‌لیل بیسفکی" ب ناقی (ترسا
ژ ئه‌زمانی و غه‌یبه‌تی)، هه‌لبژارتیه، ئانکو مه‌ترسیا زمانی، یان زمان پیسی، به‌ره‌مه‌ینانا ئه‌فی
گوتاری بیخه‌مه‌ت گه‌هاندنا هنده‌ک مه‌ره‌مین تاییه‌ت و گشتینه، گوتاریژ ب رپیا شیوازی خو
بزاځ کریه‌ په‌یاما خو ب رپیا بکاره‌ینانا هنده‌ک کریارین ئاخفتنئ ب شیوازین جوداجودا

ئاراستەیی وەرگری بکەت، ھەروەسا ب بەلگە وشێوازی گوتنا گوتاری و ژینگە ھـ و دەم و جەیی ئەوی دبنە ھێزا گەھاندنا پەيامی، د ئەفی قەکۆلینیدا مە گرنگی ب گوتاری و ناڤەرۆکا گوتاری دایە، نەکو بەرھەمھێنەرێ گوتاری واتا کەسایەتیا گوتارییژی، ئانکو ستراتیجیا قەکۆلینی شەرۆقەکرنا پەھەندەکی پراگماتیکییە، ئەوژی تیورا کریارین ئاخفتنییە ھێزا ئەقان کریاران و راپەراندن ئەوانە د ناڤ گوتارا ئاییندا، د ئەفی قەکۆلینیدا مە پستە نەکرییە بناغە ژبو دەستنیشانکرنا کریارین ئاخفتنی، بەلکو مە گوتن ژبو شەرۆقەکرنی ھەلبژارتییە، چونکی گوتن دبیت پستەیک یان چەند پستەیک بن، یانژی پەیفەک بیت، ھەموو پیکفە واتایەک یان مەرھەمەکی دگەھینن، ئانکو یەکەیی شەرۆقەکرنی ل سەر بناغەیی واتایی ھاتینەدەستنیشانکرنا، نەکو پۆنانی، گوتارا ھاتیەھەلبژارتنژی یا پرە ژ کریارین جۆراوجۆر، دی بزافی کەین ھەموو ئەوان کریارین ئاراستەکرنی یین د ناڤا ئەفی گوتاریدا دەستنیشانکەین و ب ریا پۆلینا کریارین ئاراستەکرنی ل دویف بنەما و ستراتیجییین ئەفی تیوری شەرۆقەبکەین، ئەقین ل خوارێ ھندەک ژ ئەوان کریارین ئاراستەکرنییە د ئەفی گوتاریدا ھاتینەبکارھینان، قەکۆلین یا سنۆردارە، ب تنی بو پۆنکرنا مە ئاماژە ب ھندەک جۆران دایە، بەلی د خستەیکیدا دی ھەموو وان جۆرین کریارین ئاراستەکرنی ئەقجا چ یین راستەوخو بن یان یین نەراستەوخو بن، دی دەستنیشان کەین، پاشان د ھەمان خستەدا ریزەیا بکارھینانا ئەوان دیارکەین.

1. فەرماندان:

ئیکە ژ جۆرین ئاخفتنی ئارمانج ژئ ئەو، کو وەرگر دخازیت کریارەکی ئەنجام بدەت، ئەوا فریکەر بو ئاراستەدکەت، ئانکو بریتییە ژ ھندی کو فەرمانی ل وەرگری بکەت ژبو ئەنجامدانا کریارەکی، ئەف ئاراستەکرنا جۆرەکە ژ فەرمانکرنی یان پرسیایین ئاخفتنەرینە، کو وەسا ھەست پی دکەت پلە یان پۆستەکی بلندتر ھەیە، بوچوونەکا دیتەر وەسا دبیین کو فەرماندان شیوہیین سادەیین ئاخفتنییە ژبو شیوہیین ئالۆن، بەلی جۆری فەرمانکرنی پتر بەرەف ئاراستەیا

فۆرمی سادەییی دچن (Prayitno, 2011: 42)، مەرچی سەرەکی بۆ فەرماندانی دقیت ئاخفتنکەر و گوهدار هەبن، ئاخفتنکەر داخوایەکی ژ گوهداری بکەت، هەرودەسا دقیت پلە و پایەیا جفاکی یا ئاخفتنکەری بلندتر بیت ژ یا گوهداری، مەرچی سەرکەفتنا فەرماندانی د ئەوئ چەندیادیە، کو ئاخفتنکەر بزانیەت کو گوهداری شیانین بجههینانا ئەوئ فەرمانی هەیه (توفیق، ۱۹۹۵: ۶۶)، فەرماندان ئیکە ژ ئەوان بابەتین پەهەندەکی ئەرگومینتی هەیه، چونکی بنەمایە ژبۆ ب دەستفەهینانی ب رپیا ئەوا ئاخفتنکەر دەردبیریت (صادق، ۲۰۱۵: ۱۴۴)، ئەفە پۆنترین شیوای ئاراستەکرنییە د گوتارا ئایینیدا، کو تیدا گوتاریبیر ب شیوەیهکی راستەوخو داخوایە ئەنجامدانا کارەکی دکەت، ئەفەژی پشتبەستنی ب دەقین ئایینی (قورئان و فەرموود)ئ، دکەن، نمونە دەما دیبیریت؛ (نفیژان د دەمی خۆدا بکەن) یان (هوشیاری ئاخفتن خۆ بن...)، دبیت ل ئەفیری مفایین کریارین ئاراستەکرنی یین فەرمانکرنی، بریتی بن ژ حوکم، فەرمان، پینمای، نەچارکرن....، نمونە مفایین حوکمی بریتیە ژ دەربیرنا ئەوئ گوتنی یا کو مەرەما دەریخستنا فەرمانی تیدابیت بۆ یی بەرامبەر، ب شیوەیهکی وەسا یی بەرامبەر کارەکی ئەنجام بدەت، سەبارەت ئەوا ئاخفتنکەری گوتی، هەرودەسا مفایین پینمای بریتیە ژ دەربیرنا ئەوئ ئاخفتنا نیازا پیدانا پینمای ژ ئاخفتنکەری بۆ گوهداری بخۆفەدگريت.

- ((وەسیەتا من بۆ من و پاشی بۆ مۆسلمانان، نەخاسمە بۆ گەنجان هشیاری زمانی خۆبن،...)).
- ((یارەب ئەفی زمانی رابگرە ل سەر گوتنا خیری...)).
- ((تەقوا خودی بکەن، ژ خودی بترسن، ژ خودی شەرم بکەن...)).
- ((دەستی خۆ هافیت ئەزمانی خۆ گرت، پاشی گازی کری "یا لسان" دیبیریت ئەزمانی خۆ یان ئاخفتنا خیری بیژە یانژی خۆ بیدەنگ بکە و نەئاخفە)).

- ((ل سەر ئه‌فان تیکتوکا، فه‌یسبوکان خه‌به‌ران ب دایک و خوشک بیژنه ئیکدو، ما ئه‌فه نه کچ و کورین فی ملله‌تینه؟! بۆ خاترا خودی دا ئه‌فی چه‌ندی براوه‌ستین...)).

ئه‌گه‌ر ئه‌م سه‌حکه‌ینه ئه‌فان پرسته‌یین ل سه‌ری هندهک ژ ئه‌وان ب شیوی پرسیارکرنی هاتینه‌ئاراسته‌کرن و هندهک ژ فەرمان و داخواینه، هندهک جارانی دوعاکرنه، ئانکو ئاخفتنکه‌ری دقیت ب ریا هندهک پرسته‌یین فەرمانی، سه‌رنجا گوهداری بۆ هندهک مه‌به‌ست یان کریارین دیت رابکیشیت.

- ئامۆزگاریا من بۆ هه‌وه خو ژ زمانی پیس و ئاخفتن کریت دوبره‌کن.

- ئامازه‌کرن ب زیان و خرابیین ئه‌فی دیاردی تایبه‌ت بۆ گه‌نجان.

- هشیاری بکارهینانا سۆشیالی بن.

- دیارکرن لایه‌نین نه‌رینی بۆ جفاکی و بۆ قیامه‌تی.

۲. داخوایکرن:

ئه‌فه‌ژی جوهره‌کی ئاخفتنییه، یانژی جوهره‌که ژ کریارین ئاخفتنی یین ئاراسته‌کرنی، کو مه‌ره‌م ژ ئه‌وه، کو ئاخفتنکه‌ری چ ژ گوهداری دخوازیت، یان دقیت داخوایه‌کی ئاراسته‌یی گوهداری بکه‌ت ژبۆ ئه‌نجامدانا کریاره‌کی، یانژی بده‌ستقه‌هینان و پۆنکرنه، هه‌روه‌سا د کریارا داخواییدا ئاخفتنکه‌ر ژ لای ته‌مه‌ن و په‌وپایه‌یا جفاکیه، وه‌کی وه‌رگریه (Prayitno, 2011: 46)، ئانکو ئه‌ف کریاره داخوایا به‌رسفدانی دکه‌ت ژبۆ بده‌ستقه‌هینانا زانیاریان، ئه‌فی کریاری دوو بکارهینانین ئاراسته‌کرنی یین به‌رچاف هه‌نه، ئه‌وژی شیانا پرسیاریه ژبۆ ئه‌نجامدانا تشته‌کی یان پیشکیشکرن پرسیاریه ژ که‌سی، بۆ نمونه: (پرسیار بۆچی و پرسیار ژ به‌رچی؟)، د کارهینانا ئیکیدا کریارا (داخوای) ب ده‌ستنیشانکرنه‌کی رادبیت، کو هه‌مان هی‌زا جیبه‌جیکار یا کریارا (داواکرن) ئه‌یه، به‌لێ د بکارهینانا دوویدا کریارا (داخوای)، ئه‌وژی

داخوازکرنه ژ گوهداری بو ئهجامدانا کړیارهکا ئاخفتنی یا زیده، کو بهرسفهکا دروست بو پرسیارا ئاخفتنکهری ددهت(9 : Al-Sulaimaan, 2001).

- ((بهري خو ب دهنی گهلی مؤسلمانان ئیسلامهتی و ئیمان نه ئهقهیه ب تنی ئهز نفیژا بکه، رۆژیان بگرم و قورئانی بخوینم، وه ئینهما لازمه ئهف تاعهت و عیبادهته وهل من بکهتن، ئهخلاقهکی تازه من ههبيت...)).

- ((بوچی ئهقه ناهینه تهربیهت کرن، بو ئهقه ناهینه چهماندن؟ بو ئهقه ناهینه عهلهماندن؟ بو خاترا خودی...)).

- ((رجائی ژ ته دکهین...)).

گوتاریژ دیسان ب پیا چهندین پستهیین فهرمانی و پرسیارکرنی، دقیت کړیارا داخوازکرنی، دهربازی وهگری بکهت، داکو وهگر ئهوان کړیارین ژ لای قریکهریفه هاتینهدهستنیشانکرن و داخوازکرن، بهرسف بدهت یان بجهبینیت.

۳. نههیکرن:

بریتیه ژ داخوازکرنه هیلان و دویرکهفتن ژ کړیارهکا دهستنیشانکری، ئانکو فهرماندانه ب نهري، داواکرنه ژبو ئهجام نهانا کارهکی یان هیلانا کارهکی، پله و پایهیا قریکهری بهرزتره ژ یا گوهداری، قریکهری زیرهک دزانیت کا دی نههیکرنی ل کیفه بکارهینیت، ئیک ژ هوکارین سههرهکی یین بکارهینانا نههیکرنی، نههیکرنه ژ ئهوان کړیارین خراب و نهشرین دهینهئهجامدان(العدوي، ۲۰۲۰: ۱۷۵-۱۷۶)، نمونه (نیزیکی کاری زینایی نهبن) یان (دروا نهکهن)، گوتاریژئی ئایینی ئهقان کړیاران ب شیوهیهکی داخوازکرنی نههیا گوهداری ژ ئهقان کړیارین خراب دکهت، ئهوی پالدهت هندی، کو دهستا ژ ئهقان کړیاران بهربدهت، مههرما سههرهکی یا گوتاریژئی ریگیریکرنه ژ ئهوان کار و کړیارین حهرام و نهشهرعی ئهوین د ناڅ چاکیدا دهینهئهجامدان، جوداهیا کړیارا نههیکرنی ژ کړیارا فهرمانکرنی ئهوه، کو کړیارا

فهرمانکرنی داخوایه که ژبو بدهستقههینانا نهگوهورهکا چاقهریکری، بهلی نههیکرن داخوایه که ژبو بدهستقههینانا دویرئخستنهکا چاقهریکری(الصراف، ۲۰۱۰: ۱۹۶)، کریارا نههیکرنیژی چهند مه‌رهمان بخوڤه‌دگریت، وه‌کو:

- **حه‌رامکرن:** بریتییه ژئه‌وان کریارین هاتینه‌حه‌رامکرن یان قه‌ده‌غه‌کرن، بو نمونه: (چاقین خو ژ به‌ریخودانا هه‌رام بپاریزن) یان (یان نابیت بچی دهستی ئه‌وان ژنین نه‌مه‌هرمین ته، هتد)، ئانکو مه‌رهما قریکه‌ری ئاراسته‌کرن وه‌رگرییه ژبو دویرکه‌قتن ژ کارین هه‌رام.

- **ئاموژگاریکرن:** ل ئه‌قیری ئاموژگاری دهینه‌کرن ژ پله‌یه‌کا بلند کو قریکه‌ره ژبو پله‌یه‌کا نرمتر کو وه‌رگه‌ره، نمونه ئاموژگاریکرن ل سه‌ر دویرکه‌قتنی ژ مروڤین نه‌باش و خراب.

- ((وه‌سیه‌تا من بو من و پاشی بو مؤسلمانان، نه‌خاسمه بو گه‌نجان هشیاری زمانی خوڤن)).

- ((هه‌ر که‌سی به‌حسا برایی خو یی مؤسلمان بکه‌ت، دره‌و و بیبه‌ختیان دیڤقه‌ بنت، خودی دی ئه‌وی هاقیته د ئاگری جهنه‌میدا....)).

- ((والله مروڤ ئینکارا فی جیلی دکه‌تن.....، والله مروڤ باوه‌رناکه‌ت..)).

- ((ئه‌فی زمانی ئه‌م یین سه‌ردا برین، ئاگر به‌ردا مالین مه‌ه‌میان....)).

- ((ئه‌ف نینوکی هه‌ وه‌کی پهلین ئاگرینه، یی ده‌ست هاقیزنی گوشتی ژ سه‌روچاقین خو قه‌دکه‌ن....)).

ئیک ژ کریارین گه‌له‌ک به‌ربه‌لاڤه د گوتارا ئایینیدا، قریکه‌ر ب شیوازین جودا جودا بزاقی دکه‌ت هنده‌ک رسته‌یان ب شیوه‌یی کریارین ئاموژگاریکرنی، هه‌رامکرنی، ئاگه‌هدارکرنی، ترساندنن،...هتد، ئاراسته‌ی وه‌رگری بکه‌ت، داکو وه‌رگر خو ژ ئه‌فی چه‌ندی دویربکه‌ت، نه‌هییا ئه‌وی بکه‌ت، هه‌روه‌سا بزاقی بکه‌ت ئه‌و لایه‌نی نه‌رینی ل سه‌ر ئه‌قان کریاران بو لایه‌نی ئه‌رینی بگه‌وریت، قریکه‌ری د رسته‌یا ئیکیدا هیزا کریارا نه‌هیکرنی ب رپیا کریاره‌کا (ئاموژگاریکرنی و

هشیارکرنی) تیپه‌راندییه، د رسته‌یا دوویندا ب رپیا کریارین سویندخارنی و نه‌هیکرنینه، یا دویتدا
مفا ژ کریارین هوشیارکرنی و ئاگه‌هدارکرنی و ترساندن و ده‌رگرییه و ئاراسته‌ی و ده‌رگری کرییه.

4. داواکرن:

داواکرن جوهره‌که ژ جوړین ئاخفتنی، کو مه‌ره‌م ژ ئه‌وه گوهدار رابیت ب جیبه‌جیکرنا ئاخفتنا
ئاخفتنکه‌ری، ئانکو ئه‌وه ده‌یتنه‌ئاراسته‌کرن ژلایی ئاخفتنکه‌ریقه، یانژی ئاراسته‌کرن داواکرنی ب
واتایا فه‌رمانا ئاخفتنکه‌رییه ژبو گوهداری، به‌لی کارئ گوهداری ل سه‌رکرنه‌ی کاریه‌(H.
Prayitno, 2011: 46)، د ئه‌فی کریاریدا شیوازه‌کی ریزگرتنی هه‌یه و هنده‌ک جارن ب رپیا
چه‌ند په‌یفتن ریزگرتنی ده‌ربهرین ژ ئه‌فی کریاری ده‌یتنه‌کرن، وه‌کو: بی زه‌حمه‌ت،
هیقییه،...هتد (Al-Sulaimaan, 2001 : 9).

- ((ته‌قوا خودی بکه‌ن، ژ خودی شه‌رم بکه‌ن، ئه‌فه قیامه‌ت، ئه‌فه دونیا...)).

- ((هشیاری زمانی خو بن بلا زمانی هه‌وه پاراستی بت ژ ئاخفتن و دراو و گوتنن کریت...)).

فریکه‌ر ب رپیا کریارین فه‌رمانکرنی، کریارا داواکرنی ده‌ربازی و ده‌رگری دکه‌ت، داوایی ژ
وه‌رگری دکه‌ت ب رپیا ته‌قوا خودی ترساندن ژ پوژا قیامه‌تی و شه‌رم و خرابی و زیانین ئه‌وی
ل دونیایی، خو ژ ئه‌فی چه‌ندی دویربکه‌ت، دیسان هشیارکرن ل سه‌ر زیان و خرابیین ئه‌فی
کریارا خراب.

د گوتارا ئایییندا داواکرن ئه‌رکه‌کی زمانییه، د ئه‌فی ئه‌رکیدا پله و پایه و ئاستی ره‌وشه‌نبیرییا
ئاخفتنکه‌ری و گوهداری کاریگه‌ری ل سه‌ر چه‌وانییا شیوازی ده‌ربهرینان هه‌یه، دبیت فریکه‌ر و
وه‌رگر د پله‌یه‌کیدا وه‌که‌ه‌ف بن، یانژی دبیت جیاوازی، به‌لی هه‌بوونا ئه‌فی جیاوازیی و
وه‌که‌ه‌قیی د ناقه‌ه‌را فریکه‌ر و وه‌رگیدا، ئیکسه‌ر په‌نگه‌دان ل سه‌ر شیوازی ده‌ربهرینان هه‌یه،
گوتارییژ هه‌تا‌کو بشیت کارتی‌کرنی ل گوهداری بکه‌ت، په‌نایی بو ئه‌فی کریاری ده‌ت، ئه‌گه‌ر
ئاخفتنکه‌ر ژلایی پله و پوستانقه ژ گوهداری به‌رزتربیت، ل ئه‌فی ئاخفتنکه‌ر مفای ژ زمانه‌کی

بهیژ دبینیت ژبو گهاندنا مه ره می، بهلی ئه گهر به روفاژی بو وفا ژ زمانه کی بهیژ دهیته وهرگر تن ژبو گهاندنا مه ره می، د ئه فی گوتاریژیدا ئه ف چهنده دیاره ب تاییه ت ده می دبیتیت: ((خوزی مه ئه ف چهنده نه دیتبا....، بو خاترا خودی بو ئه ف نه هینه چه ماند، ته ربیه تکرن....))، دیسان هنده ک جارنژی به روفاژی داواکرن ژ جهه کی نزم بو جهه ک بلندتر دهیته ئاراسته کرن، ئانکو وهرگر داوایی ژ قریکه ری دکه ت بو دانا زانیاریه کی یان به رسفدانی ل سهر ئه وی داواکرنی، وهکو ئه فی نموونی:

- ((معاذی کوری جه به لی، گوت من گوتی یا په سول الله تشته کی نیشا من بده، کو ئه و پوژا ئه ز دچمه ده ف خودی تعالا، په ب العاله مین من داخلی به هه شتی بکه ت، من ژ ئاگری جه هه می دیربکه ت، گوت پیغه مبه ری گوت: ئیشاره ت کره ئه زمانی خو گوتی...)).

ه. پرسیارکرن:

پرسیارکرن بریتییه ژ پرۆسه یا داواکرنی ژبو بدهستقه هینانا زانیاریان، ئیکه ژ گرنگترین پیکهاتا دانانی، هیژه کا زیده ژبو ئاراسته کرنا گوتاری یان په یامی هیه، ب بوچوونا " میشیل مایه ری، کو پیکهاتا پرسیاری ئیکه ژ ئه وان پیکهاتین گرنگ، کو شیان هیه، کریار و گوتنا ئاراسته بکه ت بو مه به ستین ئه رگومنتین گرنگ، " ئوستن و سیڕیل" ژی، ب کریارین ئاخفتنی داناینه (مه مه د، ۲۰۲۱: ۶۷)، سه باره ت ئه وان دهر برین و پرسته یین پرسیارکرنی د کریارا ئاراسته کرنیدا (ئه و پرستانه ن، که به فورم پرسیارین، له هه مان کاتدا کرده ی پرسیار ده گه یین، داوای وهلامدانه وه له وهرگر به وتن، یان په فتار، به وپییه ی واتا فورمی (Lectinary Acts)، و واتایا فورمی (Illocutionary Acts)، به رامبه ری هک بوهستن (که مال، ۲۰۰۹: ۶۶-۶۸)، د زمانی کوردیدا پرسیارکرن ب دوو پیتیین سه ره کی دهیته ئه نجامدان، ئه وژی:

۱. ب پیتیا ئامرازان: مه به ست پی ئه و پرسته یه ئه و ب پیتیا ئامرازین پرسیارکرنی دروست دبن وهکو: (کی، کی، چ، چه ند، چه و، کهنگی، کیفه،)، سه باره ت ئه فی جوړی کریاری (قسه که ر

دهیهوئیت زانیاری له خالیکی تاییهتییهوه له وەرگر وەرگری. قسهکه ریش زانیارییهکان له پریگی وەرگرهوه وەردهگری و تا هیزی راپه‌راندنی کردارهکه دهرکه‌وئیت، هه‌روه‌ها پرسیار کردن له داواکردن دهچیت، جیاوازی نیوانیان ته‌نیا له‌وه‌دایه، که داواى زانیاری دهکات، به‌لام (فرماندان و داواکردن)، داواى پوودان و کردن دهکەن) (توفیق، ۱۹۹۸: ۷۹).

۲. ب پیا ئاوازی: ئەوژی ب پیا ئاوازی جوړی پستی دهیته‌گوهورین، ئانکو هه‌ر ئاوازه‌کی واتایه‌کا جودا دده‌ته پستی، ئەف جوړی پستا پرس، ژ ئەگه‌ری هیز و ئاوازی دروست دبیت، ئەوژی ب پیا بکارهینانا هیزی ژ بلند بو‌نزم یان ژ سه‌ری بو‌خواری (دزه‌یی، ۲۰۲۱: ۴۵-۴۸)، ئانکو د ئەفان جوړه پرسیاراندا چ ئامرازه‌کی پرسیارکرنی د ناف پیکه‌اتا پستیدا ناهیته‌دیتن، پرسیارا دروست د پسته‌یا پرسیاریدا، زانیاریه‌که د میشکی گوهداری، یان خوینه‌ریدایه، ئەوا ئاخفتنکه‌ر، یان نفیسه‌ر ژى داخواز دکه‌ت (په‌سول، ۲۰۱۴: ۴۹).

- ((گه‌لی مؤسلمانان ئەفه‌ کینه؟ کچین کینه؟ هوسا سه‌ربه‌ردای دهیتنه د ئەفان لایقاندان...)).
- ((باشه‌ ما ئەفه‌ نه‌ کور و کچین ئەفی ملله‌تینه؟...)).
- ((ئەفه‌ کینه؟ ژ کیفه‌ هاتینه؟ بوچی ناهیتنه‌ته‌ریه‌تکر؟ بو‌ ناهیتنه‌ چه‌ماندن...)).
- ((تو بو‌ من نابییژی چ می‌رانی د وی‌ری‌ها هیه‌ تو قه‌سا بیژی به‌رامبه‌ری خو؟ چ سه‌رفه‌رازی د وی‌ری‌ها هیه‌؟ چ عزه‌ت و که‌رامه‌ت د وی‌ری‌ها هیه‌؟ ..)).

ئیک ژ ئەرکین زمانی پرسیارکرنه، مه‌ره‌م ژى بده‌ستقه‌هینانا زانیاریانه، ئاخفتنکه‌ر ب پیا هنده‌ک پسته‌یین پرسیارى دقیت سه‌رنجا گوهداری بو‌ هنده‌ک مه‌ره‌مان رابکیشیت، ئانکو نه‌مه‌رجه مه‌ره‌ما ئاخفتنکه‌ری به‌رسفدانا پرسیارى بیت، به‌لکو راکیشان یان پشکداریکرنا گوهدارییه‌ بو‌ ناف بابە‌تی، ئەفان پسته‌یین سه‌ریدا هنده‌ک جاران پرسیارکرن، یان سه‌رسوپمانه‌ یانژی پونکرنه، هنده‌ک جارانی ژبو‌ هندییه‌ سه‌ره‌نجا وەرگری رابکیشیت، بو‌ نمونه‌ گه‌له‌ک جاران ئەف سه‌رسوپمانیه‌ ب شیوه‌یه‌کی پرسیارى دهیت، تایه‌ت گوتاریبیژی ئایینی، ئەفه‌ژی ژ

ئەگەر ئۇ ئۆي سەرسورمانىيە ئەۋال دەڭ قىلغان پەيدا بىت، ئۇنى چەندى ئاپاستە ۋەزىرى
دەت، داکو ئۇ ئۆي پىشكەرى گوتارى بىت، ھەروەسا گەلەك جاران ھەلچۈنەكا دەروونىيە
داكو بىگە ھىت ئۆي بەرسقانا قەشارتى يان رۇنكرى.

٦. ئامۇزگار يېزىق:

کریارا ئاراسته کرنی ئاموژگاریکرن بریتییه ژ به لگه یه کئی چیدبیت پهندهک یان ئاموژگاریهک تیدا بیت ژلای ئاخفتکه ریفه دهیته بکارهینان و چیدبیت گوهدار وهکو به هانه یه کئی ژبو ئه نجامدانا کاره کئی بکاربهینیت، یانژی فه رمانه که بو که سین دیتر، ژبو وهرگرتنا هندهک پیکاران، به لی ب پیدانا پینمایان و شیوازین کارکرنی (Prayitno, 2011: 70)، ئانکو بریتییه ژ بوچوونه کئی یان هزره کئی، پتربیا جاران د ئه قی پروسیدا ئاخفتکه ری پله یه کا مه زنتر ژ گوهداری هه یه، ئه و ئاموژگاریین دهینه پیشکیشکرن د بهرژه وهندییا گوهداریداینه (الصراف، ۲۰۱۰: ۱۹۶)، ئه گهر ئه م سه حکه یه ئه فان نمونه یین ل خاری، قریکه ر بزاقی دکه ت ب پتیا هندهک کریارین ئاگه هدارکرنی، پونکرنی، ئاماژه کرنی، ئاراسته یا وهرگری به رهف هندی بیه ت، داکو بهیته ئاگه هدارکرن و ئاموژگاریکرن ل سه ر خراسیا ئه قی دیاردی بو دونیا و قیامه تا ئه وی.

- ((وهسيه تا من بۆ من و پاشى بۆ مۆسلمانان، نه خاسمه بۆ گه نجان هشياري زماني خۆب)).
- ((نى ئەوى بەحسا دەيك و خوشکين خەلکى دکەتن، ههچەکو بەحسا خۆ دکەت، نى ناميسا مه مۆسلمانان هه مى ئيکە....)).
- ((گوتى يا رەسول الله، فلان ژنگا ئەنسارى يا هەى هند گەلەکا مولتەزم نينه ب تاعەت و عيادەتى، هەما ئەو هەرزين خۆ ئەدا دکەت، نفیژين خۆ دکەت، پۆژيین خۆ دگريت، بەلى ئەقا هەنى ئەبەدەن ئيزا کەسى ناکەت ب ئەزمانى خۆ، بەحسا کەسى ناکەت، پيغەمدەرى گوتى "هى فى الجنة"، ئەو ژنگا هەنى ئەقە دى چیتە بەهەشت)).

٧. قەدەغەکرن:

مەرەم ژ قەدەغەکرنی ئەو، کو گوهدار چ پینگاڤ یان پیرابوونا نەکەت ژبەر گوتنن ئاخفتنکەری، ئاراستەیین قەدەغەکرنی کریارین زمانینە، کو مەرەم پێ رینەدانا گوهداریا ب زۆری یان قەدەغەکری ژبو ئەنجامدانا هەر کریارەکی، ل دەڤ ئەڤی کریاری هیزا جیبەجیکارا ئاراستەکرنا کەسەکی هەیه، داکو کارەکی نەکەت، ئەڤجا قەدەغەکرن نەریکرنا دەرپرنا فەرمانکرنییە (Vanderveken, 1990: 195)، نموونە (مۆسلەمانان بریارا قەدەغەکرن گرتتا ماسییان یا هاتیەدان، ئەڤجا خو ژ ئەڤی چەندی دوبر بکەن دا گونەهبار نەبن ل دەڤ خودی ونەهینە سزادان ل دونیایی...)، ل ئەڤیری پەیام ئاراستەکرییە ژبو گوهداری واتا کەسین ماسی گر، د گوتارا ئایینیدا قەدەغەکرن گەلەک جارن پشەبەستن ب دەستەلاتا خودایی مەزن یان دەستەلاتا پیغەمبەر، پوڤحانی، پەرتووکی پیرۆز....، دکەت، ئەڤ کریارە د گوتارا ئایینیدا ب تنی راکرتن نینە، بەلکو گەلەک جارن پەیوەندی ب ئاشکراکرن ھۆکارین ئایینیڤە هەیه، وەکو پاراستنا پاکیی، بەرهقانی نەکرن ژ گونەھی، یان پینمایی بو تەقوایی.

- ((ئەڤە کینە؟ کچین کینە؟ دەینە د ئەڤان لایقاندان...)).
- ((بو خاترا خودی، ئەڤە یی مە بەرهڤ ئاقارەکی خرابڤە دەن، ئەڤان قیەم و مەباد د ناڤ مجتەمعیدا نەهیلان، ئەڤانا شەرم و حەیی نەهیلان...)).
- ((گەلی گەنجان هشیاربن خو ژ زمان پیسییی دوبرکەن، خەبەرەن نەبیژنە ئیکدو، بەحسا نامیسا ئیکدو نەکەن...)).
- ((دەما ئیکی پرسیارا چوونا بەهەشتی ژ پیغەمبەری کری، گوتی زمانی خو بگرە)).
- ((ژ بەر هندی پیغەمبەر(س)، گەلەک تاکیدا هندی کری ئەم ڤی ئەزمانی هە پاریزین، ستارەبکەن، هشیاری ئاخفتنا خو بین، گوتنن کریت، بیت خەلەت، غەیبەتا کەسی نەکەین، بی بەختیان ل کەسی نەکەین)).

فریکەر بزاڤی دکەت ب پښا کریارین پرسیارکرنی یان فهمانکرنی، کریارا قەدەغەکرنی ئاراستە ی وەرگری بکەت، هەر چەندە دبیت ب شیوهیهکی راستەوخو چ ئاماژەیین دەستنیشان کری نه بن بو کریارا قەدەغەکرنی، بهلی مەرهم پی ئهوه پهیرهونهکرن یان خو دویرکرنه ژ ئهقی کریاری، ههروهسا دبیتە دەستورەک ژبو جفاکی، داکو وەرگر ژ ئهوان تشتین حەرام و ناکوکی ل سەر دویربکەڤیت، ژلای زمانیڤه پتریا جارن ب شیوهیی پستهیین نه ری دهیتە ئاراستەکرن، وهکو: نهکەن، نابیت، نهباشه، نه دروسته،.....هتد، مەرهما فریکه ری نه ب تنی قەدەغەکرن وەرگرییه ژ ئهقی کریاری، ئانکو نه ب تنی فهمانهکا سادیه، بهلکو بهاییین رهوشتی و جفاکیزی هه نه، وهکو(دویرکەڤتن ژ زمان پیسییی، یان هیلانا ئاخفتین کریت، قەدەغەکرن ئاخفتین پیس د ناف سۆشیالیدا...)، گوتاریبژ ب شیوهیهکی راستەوخو جفاک به پرسیار کرییه، ئانکو هەر کهسی ئهقی چهندی بکەت تاوانبارە ل دهف خودی و ل دهف مروقانیژی.

۸. دوعاکرن:

دوعاکرن، خوڤادهستکرن و خوشکاندنه فهمانکهرییه ژبو فهمان لی کری، چونکی پلهیا داخوازهکری نزمتره ژ یا یی بهرانبه واتا دوعاکرن ژ خودایی مهزن، نابیت وهسا تهماشای گوتارا دوعاکرن و پارپارکرنی بکەن، کو ژ دهرفه ی ئهکی پازیکرنی، چونکی زۆربهیا دوعایان مه ره مین پازیکرنی تیدانه، ب تایبه تی ژ لایی شیخ و مه لایین ته ریه ته یڤه مورید و شاگردین خو فیتری هندەک دوعایین تایبه ت دکەن، بو پهروه ردهکرن و ئاراستهکرن و دروستکرن کاریهگرییی ل سەر ئهوان، پیه ره یین ته ریه تی (له ریگهی چاککردنی هه لسوکهوت و خو رهوشتی موریدهکانیان، هه ولی چه سپاندنی بیروباوه ری ئیسلامی و چاککردنی کۆمه لگا ده دن، له میانه ی چاککردنی خو رهوشتی تاک و راستکردنه وه ی کیشه و ئاریشهکانی دهروونی (محەمه ده ئه مین، ۲۰۲۲: ۲۴۶).

دوعاکرن ئیکه ژ بنه مایین گرنگ د گوتارا ئایینیدا، گوتاریبژ ژ بلی ل دووماهیکا هه می گوتارین ئه یینیان دوعا و لاڤا ژ خودی دکەت، گه لهک جارن د ناڤا گوتارا ئایینیدا، فریکەر

په نایب دبه ته بهر ئه فئ کړیاری، وهرگریژی پشکداری ئه فئ چهندي دکهت، هر چهنده داخوایه که ژ جهه کی نرم، کو قریکه ره، بو جهه کی بلنتر، کو خودییه، ل قیری قریکه ر و وهرگر دبه هه قیشک بو ئه فئ کړیاری دوعا کړن.

-(ئهم دوعا ژ خودی تعالا دکهین رهمی بمه ببهت، گونه هین مه ب خه قرینیت، مه ستاره کهت،....)).

۹. گازیکن (بانگرن):

گازیکن کړیاره که یان شیوازه که بریتیه ژ داوایه کا ئاراسته کړی بو گوهداره کی نیزیکی ئاخفتنکهری، داکو ئه وی کاری ئه نجام بدهت (المناع، ۲۰۱۳: ۲۳۴)، گازیکن ئه گهر وهکو دوخه کی ریزمانی د هندهک زماناندا نه بیت، یانژی بهره ف نه مانی چوو بیت، به لی وهکو کړیاره کا زمانی دووباره کړی د ئاخفتنا پوژانه و ټیکستین ئه ده بیدا د زوربه یا زماناندا بهرچا ف دکه فیت، د زمانی کوردیدا ژماره کا مؤرفیمین ده ستنیشانکړی هه نه ژبو مه ره ما گازیکنی بکاردهین وهکو یین سهر به خو: (هی، هو، ئه ی، یا، هه ی، گه لی...)، یین به ندژی وهکو: (و، ه، ی، ینه، ینو)، ل دویف ره گز و ژمارا نا فئ (نیر و می/ تاک و کو) ده ینه بکاره یان (رژگار واحد حه مه ده مین، ۲۰۰۹: ۴۲-۵۰)، گه له ک جاران مه به ستا ئاخفتنکهری گازیکن بخو نینه، به لکو مه به ست ژئ تشته کی دییه، تاییه ت ئه و پشته گازیکنی ده یت، ئه و یا گرنگه، دبیت فه رمانکرن، نه هیکن، ئاراسته کړن، پرسیارکرن یان ئاگه هدارکرن بیت، هندهک جارنژی بزافکرن بیت، گازیکن ژ لای پراگماتیکفه کړیاره کا داواکرنییه، ژ قریکه ری دهر دچیت و ده یته ئاراسته کړن ژبو وهرگری، بو بده ستفه هینانا مه ره ما راپه راندنی، کو ب ریا دهوروبه ری دیاردبیت (وناسه کرازی، ۲۰۱۸: ۶۷-۶۸)، گازیکنی کاریکه رییه کا مه زن ل سهر گوهداری هه یه، جونکی ب تنی بو ئاگه هدارکرن و گوهداریکنی نینه، به لکو بو جیه جیکرن و راپه راندنا کاره کییه، ژبه رهندي د ناف کړیارین ئاخفتنیدا هاتیه پولینکرن، هه روه سا گازیکن بو دابینکړنا گرنگییدا نا گوهدارییه ب نافه روکا په یامی، کو گازیکن و

ئاراستەكرنە، چونكى پشتەقانىيا وەرگرى دكەت، داکو کارقەدانەك هەبیت بەرامبەر قریكەرى (أبو غلیون، ۲۰۱۸: ۱۸۴).

- ((گەلى مۆسلەمانان هەكە هەر ئىك ژ مە پرسىيار ژى بهیتەكرن، دەربارەى مرقۆقەكى، كو ئەهلى خودى تعالایە و زاهدە و یى تەقوايە...)).

- ((گەلى گەنجان هشیاربن خو ژ زمان پیسییی دویربكەن، خەبەرەن نەبیژنە ئىكدوو، بەحسا نامیسا ئىكدوو نەكەن...)).

- ((كورو بابى من كى هاش تە هەیه؟ كورو تو یى خو دبەیه هیلاكى، تو یى مالا خو خراب دكەى...)).

- ((یا ئەو كەسى سپیدى هەتا ئىقارى د لایقى تىكتوكا و فەیسبوكادا و قەسین كرىت بیژى)).

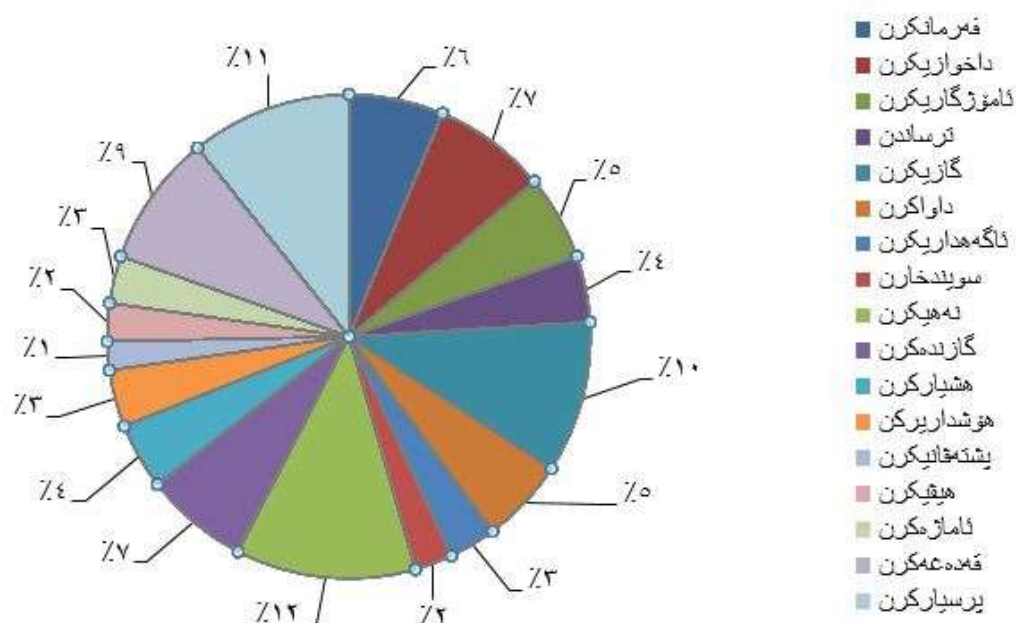
- ((پاشى گازى كرى "یا لسان" دبىژیتە ئەزمانى خو یان ئاخفتنا خیرى بیژە یانژى خو بیدهنگ بكە و نەئاخفە...)).

قریکەر چ ب رپیا بکارهینانا ئامرازەكى گازیکرنى بیت ب شیوەیهكى راستەوخو، یانژى ب رپیا هندەك پرسىياران کريارا گازیکرنى ئاراستەيى وەرگرى دكەت، داکو کارقەدانەك یان جییهجى بەكەت، د گوتارا ئایینیدا گەلەك جارەن قریكەر ب رپیا کريارين جوداجودا، کريارا گازیکرنى ئاراستەدکەت، گازى وەرگرى دكەت و پشكدارى گوتارا خو دكەت.

بکارهینان	جۆری کریارین ئاراسته کرنی	ژ
۱۷	پرسیار کرن	1
۱۰	فه رمان کرن	2
۱۲	داخوازی کرن	3
۹	ئامۆژگاری کرن	4
۷	ترساندن	5
۱۶	گازی کرن	6
۹	داوا کرن	7
۵	ئاگه هداریکرن	8
۴	سویندخارن	9
۱۹	نه هیکن	10
۱۱	گازنده کرن	11
۷	هشیار کرن	12
۶	هوشداریکرن	13
۳	پشته قانیکن	14
۴	هیقیکن	15
۵	ئاماژه کرن	16
۱۴	قه دهغه کرن	17

(خشته یی جۆر و ژمارا بکارهینانا کریارین ئاراسته کرنی)

پژا سهدیا جورین کریارین ئاراسته کرنی

- پێژها بکارهینانا کریارین ئاراسته کرنی د گوتارید:

د گوتارا ههلبژارتیدا پێژها بکارهینانا کریارا نههیکنی بهرزترین پێژهیه، کو دبیته 12%، پرسیارکرن 11%، گازیکرن 10% و قهدهغه کرنی دبیته 9%، ههروهسا کریارین " گازندهکرنی " 7% یه و داخواریکرنی 7% یه، یا ئاموژگاریکرنی و داواکرنی پێژها هه ر ئیک 5% یه، نزمترین پێژا بکارهینانی بریتیه ژ کریارا هشیارکرن 4% یه، یا ئاگه هدارکرن، هوشداریکرن و ئامازه پیکرن، پێژها هه ر ئیک ژ ئهوان دگههیه 3% یه، ههروهسا پێژها گهلهک کیم هاتیه بکارهینان بریتیه ژ ههردوو کریارین " هیفیکرنی کو 2% یه، و پشتهفانیکرن کو دبیته 1% یه د ناڤ ئهڤی گوتاریدا.

گهنگه شه کرنا ئه نجامان:

وهکو دیاره د خسته و بگورین سه ریدا ژمارا سه دی یا بکارهینانا هه ر جوړه کریارهکا

ئاراسته کرنی د گوتارا ناڤهاتیدا هاتینه دیارکرن، ئه وژی ب ئهڤی پهنگی بوون:

1. د گوتارا ئایینیدا کریارین ئاراسته کرنی یین پاسته وخو و نه پاسته وخو ب پێژهیهکا گهلهک زور

دهینه بکارهینان، چونکی گوتارا ئایینی یا په ر ژ بابته تین جوړاوجوړ، له ورا قریکه ر بزاڤی دکهت

ئهڤان کریاران، ئاراسته یی وه رگری بکهت، داکو وه رگری پالبدته ژبو ئه نجامدانا کارهکی یان

به رسفدانی ..هتد.

2. ل دویف شروقه کرنا مه بو دهقی ئەقی گوتارا ئایینی وهسا دیاره گوتاریبیژی نیزیکی ١٥٨ کریارین ئاخفتنی یین ئاراسته کرنی ئاماژه پیدایه یان بکارهیناینه.
3. گوتاریبیژی ستراتیجین هه مه جور بو ئاراسته کرنا جه ماوه ری بکارهیناینه، پێژه یا هه ره بلند بو کریارین ئاراسته کرنی یین "نه هیکرینیه، کو دبیته ١٢٪، پرسیار کرنی کو دبیته ١١٪، گازیکرن ١٠٪ و قه دهغه کرن کو دبیته ٩٪، د ئەقی گوتاریدا، قریکه ری ب پیا کریارین جوراوجور، ئەف کریاره د ناف گوتارا خودا ئاراسته یی وه رگری کرینه.
4. پێژین دیدا پێژه یا بکارهینانا ئەوان د نافه را ٧٪ بو ٤٪، دایه، ئەوژی بریتینه ژ " کریارین گازه ندە کرنی و داخوازیکرنی، کو پێژایا هه ر ئیکی ٧٪ یه، یا ئامۆژگاریکرنی و داواکرنی پێژه یا هه ر ئیکی ٥٪ یه.
5. پێژه یین کیمتر بکارهاتین د ئەقی گوتاریدا ب ئەقی شیوه یه، ئەوژی "کریارا هشیارکرن ٤٪ یه، یا ئاگه هدارکرن، هوشداریکرن و ئاماژه پیکرن ل سه ر ئەوان تشین قریکه ری قیایی ئاراسته بکه ت، پێژه یا هه ر ئیک ژ ئەوان دگه هیته ٣٪، هه روه سا پێژه یا گه ری کیم هاتیه بکارهینان بریتینه ژ هه ردوو کریارین " هیفیکرنی کو ٢٪ یه، و پشته قانیکرن کو دبیته ١٪، د ناف ئەقی گوتاریدا.
6. گه له ک جاران د نافا گوتن و رسته یین گوتاریدا جوره تیکه لیه ک د نافه را جورین کریاراندا په یدادبیت، له ورا دی بین قریکه ر ب پیا پرسه کی یان فه رمانه کی،...هتد، کریاره کا ئامۆژگاریی یان هوشداریی...هتد، ئاراسته یی وه رگری دکه ت.

لیستا ژیده ران:

- أبو غلیون، هانی یوسف (٢٠١٨)، الحجاج في النص القراني، سور الحواميم أنموذجاً، رسالة ماجستير، قسم اللغة العربية وادابها، جامعة مؤتة.
- ابراهيم، حسين خليل و احمد، محمد جميل (2018). الخطاب الديني و تأثيره في الشباب قراءة سوسيوانثروبولوجية للواقع العراقي، مجلة جامعة الانبار للعلوم الانسانية، عدد4، مجلد 2.

- الجريبيع، محمد عبدالله مكازي (٢٠٠٩)، الخطاب الديني في الفضائيات العربية، دراسة في سوسيولوجيا التأثير على الشباب الأردني، اطروحة دكتوراه، كلية الدراسات العليا، الجامعة الأردنية.
- الجمالي، خمائل شاكر (٢٠٢٠)، الخطاب الديني المعتدل و دوره في استقرار المجتمع العراقي، جامعة بغداد، مركز الدراسات الاستراتيجية والدولية، العدد (٨٢).
- الصراف، علي محمود حجي (٢٠١٠)، في البراجماتية الافعال الانجازية في العربية المعاصرة: دراسة دلالية و معجم سياقي، مكتبة الآداب، القاهرة.
- العبد، محمد (٢٠٠٥)، تعديل القوة الإنجازية دراسة في التحليل التداولي للخطاب، الناشر، الهيئة المصرية العامة للكتاب، مجلة الفصول، العدد 65.
- العدوي، جلال (٢٠٢٠)، الأبعاد الحجاجية والإدراكية في المساجلات الشعرية، الطبعة الاولى، دار النابغة للطبع، مصر.
- المناع، عرفات فيصل (٣٠١٣)، السياق والمعنى دراسة في أساليب النحو العربي، الطبعة الاولى، منشورات الاختلاف، الجزائر.
- توفيق، قهيس كاكل (١٩٩٥)، جوره كاني رسته و تيوري كرده قسه ييه كان، نامه ي ماسته ر، زانكوي سه لاهه دين، هه ولير.
- توفيق، قيس كاكل، مسته فا، پهروين عوسمان (٢٠١٨)، كرده قسه ييه ناراسته كراوه كان ل گفتوگوكاني پهرله ماني كوردستاندا، گوڤاري تويژهر، بهرگي ١، ژماره ٢.
- توفيق، قيس كاكل، مسته فا، چيا عه لي (٢٠٢١)، ستراتيزيه ت و بهلگه له گوتاري سياسيدا، گوڤاري تويژهر، بهرگي ٤، ژماره ٢.
- حمد، شيروان حسين، عمر، ته لار صباح (٢٠٢١)، شيكرده وه ي گوتاري ئاييني له پوانگه ي تيوري كرده قسه ييه كان، گوڤاري زانكوي راپهرين، ژماره ١.
- هه مه ده مين، رزگار واحد (٢٠٠٩)، شيوازي بانگكردن له زماني كورديدا، نامه ي ماسته ر، كوليژي زمان، زانكوي سه لاهه دين، هه ولير.
- ره سول، عه بدوللا حوسين (٢٠١٤)، پوخته يه كي وردى رسته سازي، چاپخانه ي هيقي، هه ولير.
- الشهري، عبدالهادي بن ظافر (٢٠٠٤)، استراتيجيات الخطاب (مقاربة لغوية تداولية)، دار الكتاب الجديد المتحدة، الطبعة الاولى، بيروت، لبنان.
- صادق، مثنى كاظم (٢٠١٥)، أسلوبية الحجاج التداولي والبلاغي، تنظيرو تطبيق على السور المكية، بيروت، لبنان.
- صيام، شحاتة (1994)، العنف والخطاب الديني في مصر، سينا للنشر، القاهرة، مصر.
- فان دايك، توين (٢٠١٤)، الخطاب والسلطة، ترجمة غيداء العلي، مراجعة و تقديم عماد عبد اللطيف، الطبعة الاولى، المركز القومي للترجمة، القاهرة.

- كرازي، وناسة (٢٠١٨)، أفعال الكلام في أحاديث الرسول - صلى الله عليه وسلم - دراسة تداولية في موطأ الإمام مالك- اطروحة دكتوراه، قسم اللغة العربية، كلية اللغة والادب العربي والفنون، جامعة الحاج لخضر، باتنة.
- محمود، ثاقيستا كمال (٢٠٠٩)، پراگماتيکی رستهی پرسپار و فهردمان له کرمانجی خواروودا، دهزگای کوردولۆجی، سلیمانی.
- محهمه، بههار زایه (٢٠٢١)، میکانیزمهکانی ئه‌رگومینت له دارشتنی هه‌والدا (پراگه‌یانندی بینرا و ئه‌لیکترۆنی) (به نموونه)، نامه‌ی دکتورا، کۆلیژا په‌روه‌رده بنه‌رهت، زانکۆی سه‌لاحه‌دین، هه‌ولێر.
- محهمه‌ده‌مین، یوسف نوری (٢٠٢٢)، ئه‌رگومینت له گوتاری ئایینی ئیسلامدا، نامه‌ی دکتورا، کۆلیژی زمان، زانکۆی سه‌لاحه‌دین.
- منصور، رقیه شاکر و شاکر، هبة صفاء (2022). مفهوم الخطاب الديني و أثره في تحقيق التعايش السلمي، مجلة الدراسات المستدامة، السنة الرابعة، المجلد الرابع، العدد (1).
- نحلة، محمود احمد (٢٠٠٢)، افاق جديدة في البحث اللغوي المعاصر، دار المعرفة الجامعية، جامعة الاسكندرية.
- Al-Sulaimaan, M. M. (2001). A semantic study of Arabic directive verbs with reference to English. Journal of Translation and Linguistics, (2)
- Austin, J. L. (1962). How to do things with words. Oxford: Oxford University Press, London.
- Crystal, D. (1985). An introduction to language and phonetics (2nd ed.). Blackwell, Oxford.
- Fairclough, N. (2001). Language and power (2nd ed.). Longman, London.
- Kneale, W., & Kneale, M. (1962). The development of logic. Clarendon Press, Oxford.
- Leech, G. (1983). Principles of pragmatics. Longman, London.
- Prayitno, H. J. (2011). Directive speech acts in academic discourse: Ethnography of communication from gender perspective in higher education (Doctoral dissertation). Universitas Muhammadiyah Surakarta, Surakarta.

- Prayitno, H. J. (2019). Directive speech acts in different social classes. Wanastra: Jurnal Bahasa dan Sastra, 11(2), 167–174. <https://doi.org/10.31294/w.v11i2.5835>
- Searle, J. R. (1969). Speech acts: An essay in the philosophy of language. Cambridge: Cambridge University Press, Cambridge.
- Searle, J. R. (1979). Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts. Cambridge: Cambridge University Press, Cambridge.
- Searle, J. R. (1979). Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts. Cambridge: Cambridge University Press, Cambridge.
- Searle, J. R., & Vanderveken, D. (1985). Foundations of illocutionary logic. Cambridge: Cambridge University Press, Cambridge.
- Vanderveken, D. (1990). Meaning and speech acts: Vol. 1. Principles of language use. Cambridge: Cambridge University Press, Cambridge.
- Yule, G. (1996). Pragmatics. Oxford: Oxford University Press, Oxford.
- <https://www.youtube.com/watch?v=OxJYYxGoTW8> لينكى گوتارى .

انواع الافعال التوجيهية في الخطاب الديني

¹عمر عبدالرحمن عمر

²د. هدى عبدالقادر قاسم

huda.a.qasim@uod.ac

Omer.xerki@uoz.krd

¹قسم اللغة الكردية، كلية العلوم الانسانية، جامعة زاخو، اقليم كردستان، العراق.

²قسم اللغة الكردية، كلية اللغات، جامعة دهوك، اقليم كردستان، العراق.

خلاصة البحث:

هذا البحث الموسوم ب(انواع الافعال التوجيهية في الخطاب الديني)، موضوع البحث مخصص للافعال التوجيهية في اللغة الكردية، الافعال التوجيهية طبقت على الخطاب الديني الخاص بيوم الجمعة، لتنفيذ البحث اخترنا خطاب ديني للملا (هرمان بيسفكي) و بالاعتماد على المنهج الوصفي استخرجنا انواع الافعال التوجيهية في الخطاب، كذلك لاطهار النسبة المئوية للافعال التوجيهية في الخطاب اعتمدنا المنهج الاحصائي. الهدف من انجاز البحث إظهار تأثير الخطاب الديني في توجيه

المخاطب و إظهار تلك الانواع الاكثر تأثيرا لتغير توجيهات المخاطب، و خاصة و اختيارنا لشخصية محبوبة في المجتمع يثبت لنا التأثير الايجابي القوي للخطاب الديني في توجيه الجماهير. في مسيرتنا في تحليل الخطاب المعني توصلنا الى عدة نتائج، منها ان الخطيب في خطبته هذه استخدم (158) فعل توجيهي، النسبة الاكثر استعمالا كانت من حظ اسلوب النهي. هذا يؤكد لنا انعكاس الدين الاسلامي في الاستخدام اللغوي (النهي عن المنكر)، حيث بواسطة اسلوب النهي يصلح سلوك المسلمين.

الكلمات المفتاحية: الافعال الكلامية، الافعال التوجيهية، الخطاب الديني، الملا هرمان بيسفكي.